

Redactioneel

Van het bestuur

Jos van Oostveen is bereid gevonden in te stappen in de vacature binnen het VWG-bestuur. In de praktijk werkt hij al met ons mee, formeel komt deze benoeming op de ALV natuurlijk aan de orde. Jos gaat zich richten op PR, meer overzicht brengen in activiteiten/tellingen in de regio en als contactpersoon fungeren naar de diverse actieve vogelclubjes in het werkgebied.

Naast de lopende activiteiten ligt er het voornemen om in 2009 een VWG-project rond de Gierzwaluw te starten. Lees hiervoor het artikel van Jochem in deze Mourik.

Een initiatief van Wilfried de Jong en Jochem Kuhnen, dat tot een VWG-project kan gaan uitgroeien. Meer hierover op de ALV van eind maart 2009.

We weten het, het is een fascinerende vogelsoort die wel erg lastig te inventariseren is. Kennis over broedplaatsen en passende beschermingsmaatregelen passen echter prima in de doelstelling van de VWG: Gezamenlijk onderzoek en bescherming, in combinatie met plezier in het vogels kijken (en -luisteren, zeker in het geval van de Gierzwaluw). Suggesties/meedenken over de project-opzet zijn van harte welkom.

Namens het bestuur, Laurens Rietveld

Van de redactie

In dit derde en laatste nummer van 2008 weer een gevarieerd aanbod aan artikelen. Dat het een bijzonder vogelrijk jaar was voor de Vogelwerkgroep moge wel blijken uit de vele bijzondere waarnemingen die zijn gedaan.

Noteer vast in de agenda vrijdag 16 januari. Dan is er weer de VWG-avond in het Dobbelmanklooster waar Remco Wester woont. Meer info volgt via de website.

Rest mij namens de redactie iedereen een gezond en vogelrijk 2009 toe te wensen

Namens de redactie, Harvey van Diek

Sluitingsdatum kopij volgende Mourik: 10 februari 2009

**Algemene Leden vergadering,
maandag 30 maart 2009, vanaf 20.00 uur
in Wijkcentrum Burghardt,
Burghardt van de Berghstraat 114,
Nijmegen**

Gezichten bij namen

Al jaren zie je als lid aan de binnenzijde van de kaft het colofon staan. Maar welk gezicht daar nu bij hoort?! Misschien heb je die persoon al verschillende keren gezien met een verrekijker turend over de Oude Waal, Erlecomse Waard of op een andere plek in ons werkgebied. Maar ja, geen naam bij een gezicht... Welnu, hierbij een eerste aanleg een aantal gezichten bij namen te zetten en wat ze doen voor onze Vogelwerkgroep of in ons werkgebied. Onderstaande mensen staan vermeld in het colofon die te vinden is in de kaft van de Mourik.

Bestuur - bestuur@vogelwerkgroepnijmegen.nl



Voorzitter - Laurens Rietveld

Hij is verantwoordelijk voor de communicatie tussen het bestuur, leden, pers en tussen het bestuur onderling in geval van problemen. Hij is het aanspreekpunt van het bestuur voor leden. Hij voert het woord op de ALV en bestuursvergadering en neemt de leiding als er tussentijds zaken besloten worden die het bestuur aangaan.



Penningmeester - Jan Hartog

Hij houdt de financiën bij en stelt jaarlijks de begroting, jaarrekening en balans op. Hij geeft de secretaris door welke leden geroyeerd moeten worden omdat ze niet betalen. En voert de nodige betalingen uit. Jan houdt zich naast deze taak ook bezig met het organiseren van excursies.



Secretaris - Peter Hoppenbrouwers

Hij houdt de inkomende post/abonnementen bij en de mutaties op ledenlijst bij. Notuleert op ALV en bestuursvergaderingen. Regelt de zaken rondom de ALV, reserveren zaal en aankondiging ervan. Houder van het papieren Mourikarchief. Hij is tevens contactpersoon tussen Mourik en de redactie, de website in samenwerking met de webbeheerder en excursies i.s.m. de excursiegroep. Peter houdt de website van de vogelwerkgroep bij geeft excursies.



Algemeen bestuurslid (a.i.) - Jos van Oostveen

Hij gaat zich bezighouden met PR-zaken, overzicht brengen in activiteiten en tellingen binnen ons werkgebied die niet binnen de vogelwerkgroep vallen.



Activiteiten/Waarnemingenarchief - Remco Wester

Remco houdt in onze regio als admin de vele vogelwaarnemingen binnen www.waarneming.nl in de gaten. Verder houdt hij zich bezig met het organiseren van excursies en gezellige, leerzame thema-avonden over vogels. Remcovwgnijmegen@hotmail.com

Redactie Mourik - Harvey van Diek, Sjak Gielen, Menno Hornman



Harvey van Diek



Sjak Gielen



Menno Hornman

Met zijn drieën zijn zij verantwoordelijk voor het uitkomen van 'De Mourik', het verenigingstijdschrift. Die verschijnt drie keer per jaar. Hierin staan mededelingen van het bestuur, excursieverslagen, een

waarnemingenrubriek en artikelen over broedvogelinventarisaties, tellingen en andere onderzoeken. Artikelen voor De Mourik zijn altijd welkom! De redactie zal je daarbij, indien gewenst, bijstaan. Voor aanwijzingen qua opmaak en aanleveren van de verschillende delen van het artikel, vraag het ze via redactie@vogelwerkgroepnijmegen.nl.



Gelderse Poort inventarisaties - Frank Majoor

Sinds 1989 wordt de gehele Ooijpolder, de Bemmelse Polder en de Gendtse Waard als onderdeel van de Gelderse Poort geïnterviewd op schaarse broedvogelsoorten. Frank coördineert deze inventarisatie namens de provincie Gelderland. Leden die interesse hebben voor een inventarisatie in het Gelderse poortgebied kunnen contact opnemen met Frank via frank.majoor@sovon.nl



Kerkuilengroep Betuwe-Oost - Jan Jacobs

Jan Jacobs (linksonder zittend) is de coördinator van deze werkgroep die actief is in het gebied Betuwe-Oost met deze mooie uilensoort. Veel meer informatie is op hun eigen website www.kerkuilen.nu te vinden. Wil je hen helpen de Kerkuil te behouden in deze regio, mail dan naar info@kerkuilen.nu.

Gierzwaluwen en de bescherming ervan in Nijmegen e.o.

Jochem Kuhnen, Goudenregenstraat 5, 6573 XN Beek-Ubb, 06-51914095, www.xjochemx.nl



Inleiding

Gierzwaluwen zijn misschien wel de meest gespecialiseerde Nederlandse vogels. Gespecialiseerd in vliegen. Iets waar veel mensen aan denken bij het woord 'vogel' is het vliegen, misschien zijn Gierzwaluwen daarom wel de meest typische vogels. Ze vliegen tenslotte bijna hun hele leven aan één stuk door.

De bouw van de pootjes maakt het onmogelijk voor een Gierzwaluw om op een takje te gaan zitten, ze zijn alleen geschikt om ergens aan te hangen. Alleen om een nestje te maken met materialen die al vliegend verzameld zijn hebben ze een vaste bodem nodig. Ze zijn ontzettend honkvast, een paartje maakt jaar na jaar gebruik van dezelfde nestplaats. Na het nestelen keren Gierzwaluwen terug naar zuidelijk Afrika, om het jaar erop weer naar precies hetzelfde plekje terug te keren.

Het voedsel van Gierzwaluwen bestaat uit vliegende insecten die tot op kilometers hoogte worden gevangen. Op nog grotere hoogtes wordt al vliegend de nacht doorgebracht door vogels die geen nestplaats hebben. Gierzwaluwen zijn zo behendig in het vliegen dat ze zelfs vliegend kunnen paren.

Verder zorgen ook de duizelingwekkend snelle jaagvluchten laag boven de daken van huizen, in combinatie met het typische schrille zomerse geluid ervoor dat Gierzwaluwen zowel voor 'leken' als vogelaars interessante vogels zijn.

Het zou dan ook zonde zijn als de Gierzwaluw in de loop der tijd uit de Nederlandse lucht zou verdwijnen. Daarom zijn er mensen die zich actief inzetten voor het behoud en uitbreiding van nestplaatsen. Wilfried de Jong en ik zijn daar bijvoorbeeld in Nijmegen actief mee bezig. Er wordt nu gekeken naar het samen met de VWG opstarten van een Gierzwaluwproject in 2009, in de komende ALV zal hierover gesproken worden.

Taxonomie

Gierzwaluwen zijn ondanks hun naam geen familie van de zwaluwen. De Gierzwaluw *Apus apus* is de enige vertegenwoordiger van de familie Gierzwaluwen (apodidae) die in Nederland broedt. Er broeden in Europa nog twee andere soorten van deze familie, de Vale Gierzwaluw *Apus pallidus* en de Alpengierzwaluw *Apus melba*. Wereldwijd zijn er zo'n 90 soorten gierzwaluwen bekend, verdeeld over 17 geslachten, de meeste voorkomend in tropische gebieden. De familie Gierzwaluwen vormt samen met de familie boomgierzwaluwen (hemiprocridae, vier soorten in één geslacht) de orde

gierzwaluwachtigen (apodiformes). Samen met de orde kolibries (trochiliformes) wordt de superorde apodimorphae gevormd. Over de precieze indeling bestaat wat onenigheid. Er zijn biologen die de kolibries niet in een aparte orde plaatsen maar als familie samen met de gierzwaluwen en boomgierzwaluwen in één orde. Ook over de verdeling binnen de families en geslachten bestaat onenigheid, niet in de laatste plaats omdat sommige soorten zelfs voor kenners bijna niet te onderscheiden zijn.

Hoe dan ook zijn de Gierzwaluwen dus nauwer verwant met kolibries dan met zwaluwen. De wetenschappelijke namen van verschillende families zijn afgeleid van het Latijns voor pootloos. Zoals gezegd hebben Gierzwaluwen natuurlijk wel pootjes, maar ze zijn klein en niet geschikt om mee op takken te zitten, omdat er geen naar achteren gerichte teen aanwezig is. De pootjes zijn wel erg krachtig en buitengewoon geschikt om aan verticale oppervlakken te hangen.

Zowel kolibries als gierzwaluwen zijn echte luchtacrobaten. Iedereen kent wel het schijnbare gemak waarmee kolibries voor een bloem in de lucht kunnen stilstaan. Heel wat minder bekend zijn de acrobatische stunts die Gierzwaluwen uit kunnen voeren. Alle gierzwaluwsoorten leiden een bestaan dat zich voor het overgrote deel in de lucht afspeelt. Er zijn tropische soorten die door watervallen heen vliegen om op de achterliggende rotswand te nestelen. De Stekelstaartgierzwaluw *Hirundapus caudacutus* zou de snelst horizontaal vliegende vogel ter wereld zijn, in het Guinness Book of Records van 1978 staat een snelheid van 172 kilometer per uur genoteerd.

Onze Gierzwaluw mag dan niet door watervallen vliegen of 170 kilometer per uur halen, het is evengoed een spectaculaire vlieger. Tijdens het foerageren is een Gierzwaluw nog wel met een verrekijker te volgen, maar tijdens de typische jaagvluchten in kleine groepjes wordt dit al snel bijna onmogelijk. Ook het vermogen tot vliegend slapen en vliegend paren zijn spectaculaire eigenschappen.

Leefwijze

Gierzwaluwen zijn de ultieme zomergasten, ze arriveren rond Koninginnedag en zijn tegen begin augustus bijna allemaal al weer vertrokken. Ze overwinteren in het zuiden van Afrika, onder de evenaar. De vochtige warme zomers in Europa zorgen voor enorme hoeveelheden insecten. Het voedsel van Gierzwaluwen bestaat uit vliegende insecten en ze gebruiken de overvloed aan insecten tijdens onze zomers om hun jongen groot te brengen.

Het grootbrengen van de jongen gebeurt in holtes in gebouwen. Oorspronkelijk waren Gierzwaluwen rotsbewoners die nestelden in nissen en scheuren in de rotsen. Ook werd er in holle bomen genesteld. Hoewel beide nestplaatsen hier en daar nog wel gebruikt zullen worden, nestelt de overgrote meerderheid in bouwwerken van de mens. Bijvoorbeeld onder dakpannen die net niet helemaal goed meer liggen, onder loodslabben die niet helemaal goed meer aansluiten en in allerlei andere gaten en

holtes. Het nestje bestaat uit allerlei lichte materialen. Dat moet ook wel, want Gierzwaluwen landen niet op de grond om materiaal te verzamelen; al het materiaal moet in de lucht verzameld worden. Het zijn dan ook vooral veertjes, grasjes en blaadjes die door de wind in de lucht geblazen zijn die verzameld worden. Verder wordt bijna alles dat ze te pakken kunnen krijgen wel gebruikt zoals stukjes plastic, draadjes, (zaad)pluisjes of 'romantisch' materiaal zoals vlindervleugels of bloemblaadjes. Al het verzamelde materiaal wordt met plakkerig speeksel dat na een tijdje uithardt aan elkaar en aan de bodem van de nestplaats geplakt tot een komvormig nestje ontstaat (foto 1). Het is ook een gierzwaluwsoort die de nestjes bouwt waarvan de beroemde vogelnestsoep wordt gemaakt. Deze nestjes bestaan echter bijna geheel uit speeksel.

Jonge Gierzwaluwen die net uit het ei gekropen zijn zien eruit als niet veel meer dan een buikje met een snavel. De ouders vliegen af en aan met insecten die ze met speeksel tot een balletje vormen en in hun keel meenemen. De balletjes worden als de jongen nog klein zijn eerst in stukjes gebroken voor ze worden gevoerd, later passen hele balletjes. De balletjes bestaan al snel uit een paar honderd insecten. Binnen een Gierzwaluwgezinnetje worden in een seizoen dan ook honderdduizenden insecten gegeten.

Zodra de vleugels met de typische lange handpennen en korte armpennen goed genoeg ontwikkeld zijn beginnen de oefeningen. Omdat Gierzwaluwen vaak in maar kleine holtes nestelen zijn geen echte vlieg oefeningen mogelijk. In plaats daarvan worden wel de vleugel,- en borstspieren getraind door op te drukken. De jonge Gierzwaluw drukt zich hierbij op door met de vleugelpunten op de bodem van de nestplaats te drukken tot het lichaam geheel van de bodem getild wordt en houdt dit soms minutenlang vol. Verder wordt er flink gefladderd waarbij broeders of zusters regelmatig de dupe zijn. De spieren moeten sterk zijn, want de eerste vlucht van een jonge Gierzwaluw is een kritiek moment. Deze vlucht begint met een vrije val waarmee de nodige lift gecreëerd wordt, de vleugel is namelijk perfect gevormd voor een snelle vlucht, maar kan maar weinig lift genereren. Als na die vrije val niet overgegaan wordt tot reguliere vlucht en de jonge Gierzwaluw op de grond belandt is die bijna zeker ten dode opgeschreven. Een volwassen sterke Gierzwaluw kan met wat meters vlakke grond en veel moeite wel weer de lucht in komen, maar een jonge Gierzwaluw heeft hier veel meer moeite mee.

Als het allemaal goed gaat met de eerste vlucht, wat meestal het geval is, vliegt de jonge Gierzwaluw nog een tijdje rond waarna de trek naar zuidelijk Afrika begint. Die eerste vlucht duurt gewoonlijk voort tot de eerste keer dat de vogel zelf een nestplaats heeft gevonden, vaak is dat niet eerder dan twee jaar later.

Project Ziekerstraat

Afgelopen september is er een succesvol einde gekomen aan mijn eerste project voor bescherming van Gierzwaluwen. In mei 2008 viel het mij op dat er begonnen werd met

renovatiwerkzaamheden aan een pand in de Ziekerstraat in het centrum van Nijmegen. Dit pand was bij mij al een tijd lang bekend omdat er zich nestplaatsen van een aantal paartjes Gierzwaluwen in bevonden. Vanaf het dak van de Mariënborg garage had ik regelmatig de Gierzwaluwen boven het centrum geobserveerd waarbij ik ook de nestplaatsen in het pand in de Ziekerstraat ontdekte. Twee door rotting ontstane gaten in de holle gootbetimmering en een derde gat waar ooit een regenpijp had gezeten deden dienst als invliegopening.

Omdat de goten waarschijnlijk ook aangepakt zouden worden bij de renovatie heb ik contact opgenomen met de aannemer en met de eigenaar van het pand. Er zou maar een kleine aanpassing nodig zijn om het de Gierzwaluwen mogelijk te maken hun vertrouwde nestplaatsen te blijven gebruiken, namelijk het boren van wat gaten in de nieuwe gootbetimmering. Gelukkig waren zowel de aannemer als eigenaar van het pand zeer bereid mee te werken, waardoor er nu ruimte is voor zeven paartjes in plaats van voor drie. Er zijn keurig uitziende ronde gaten van iets minder dan 5 cm gemaakt in de onderkant van de gootbetimmering (foto 2). Ik ben erg benieuwd naar komend seizoen om te zien of de Gierzwaluwen de nieuwe invliegopeningen in gebruik nemen.

Het vinden van nestplaatsen

Tijdens zomeravonden zijn boven steden en dorpen op verschillende plaatsen groepen Gierzwaluwen te zien. Op plaatsen waar vaak zogenaamde jaagvluchten worden uitgevoerd is de kans op nestplaatsen groot. Jaagvluchten worden in het Engels screaming parties genoemd, een term die beter weergeeft wat er gebeurt; groepjes Gierzwaluwen vliegen al schreeuwend met grote snelheid laag over de daken, vaak duikend langs bewoonde nestplaatsen. Vanaf het dak van de Mariënborg garage waren verschillende plaatsen te zien waar vaak jaagvluchten werden uitgevoerd; nabij het pand in de Ziekerstraat (ter hoogte van de zogenaamde bedriegertjes), boven de Tweede Walstraat en boven het Koningsplein. In de Tweede Walstraat heb ik de nestplaatsen van verschillende paartjes makkelijk kunnen vinden. In drie dakkapellen dicht bij de kruising met de Ziekerstraat bevinden zich kleine ronde gaten, mogelijk bedoeld voor afwatering, twee per kapel. Of alle gaten bezet zijn weet ik nog niet. De nestplaatsen aan het Koningsplein heb ik nog niet gevonden, maar ik vermoed dat Gierzwaluwen hier onder dakpannen nestelen.

Het is vaak lastig invliegplaatsen van Gierzwaluwen te vinden. Niet alleen omdat het vaak kleine onopvallende openingen zijn, maar ook omdat het eigenlijke invliegen zo snel gaat dat als je even de verkeerde kant op kijkt het al gebeurd kan zijn.

VWG werkzaamheden voor Gierzwaluwen

Een korte tijd nadat de gaten in de gootbetimmering van het pand aan de Ziekerstraat waren gemaakt nam Wilfried de Jong contact met mij op. Hij was ook op de hoogte van

de nestplaatsen in het pand en had de nieuwe gaten opgemerkt toen hij er weer eens langs kwam. De aannemer heeft Wilfried vervolgens mijn contactinformatie gegeven. Wilfried vertelde me dat hij contact had opgenomen met Laurens Rietveld en Peter Hoppenbrouwers van de VWG om het eens te hebben over de Gierzwaluwen van Nijmegen e.o.. Toen de afspraak voor een ontmoeting werd gemaakt ben ik hier ook voor uitgenodigd.

Tijdens deze ontmoeting is besloten dat de VWG komende tijd wat extra aandacht aan de Gierzwaluw gaat besteden. Peter gaat binnen de pagina van de VWG op waarneming.nl een aparte pagina voor Gierzwaluwen aanmaken. Op deze pagina kunnen locaties van invliegopeningen ingevoerd worden zodat een redelijk betrouwbare inventarisatie van broedvogels ontstaat. Door vliegende Gierzwaluwen te tellen wordt alleen een indicatie verkregen omdat ook niet broedende vogels rondvliegen. Invliegopeningen kunnen zich op een heel andere plaats bevinden dan het eigenlijke nest. Gierzwaluwen kruipen soms nog meters verder nadat ze de opening in zijn gevlogen. De eigenlijke nesten zijn normaal gesproken nooit zichtbaar. Invliegopeningen kunnen gevonden worden door op zomerse ochtenden of avonden te zoeken naar Gierzwaluwactiviteiten. Zoals eerder gezegd zijn de typische jaagvluchten een goede indicatie van mogelijke nestplaatsen. Gierzwaluwen zijn koloniebroeders, dus als er een invliegopening is gevonden kan het lonend zijn de directe omgeving nog eens goed verder te bekijken. Tegen de tijd dat de zomer en dus ook de Gierzwaluwen weer wat dichterbij komt zullen aanvullende tips gegeven worden.

Naast het inventariseren is afgesproken dat er een afspraak met de stadsecologe van Nijmegen gemaakt wordt. Laurens, Wilfried en ik zullen tijdens deze ontmoeting advies geven over het via gemeentebestuur beschermen van Gierzwaluwen. Er zijn al gemeentes die een vogelvriendelijk beleid vormen, bijvoorbeeld door de plaatsing van nestgelegenheden te stimuleren (er zijn speciale nestkasten en gierzwaluw dakpannen beschikbaar) of door bestaande nestplaatsen te beschermen (aangepaste sloop/bouwvergunning bijvoorbeeld). Niet alleen Gierzwaluwen zijn gebaat bij gierzwaluwspecifieke maatregelen. Mussen en Zwarte Roodstaarten nestelen bijvoorbeeld ook wel in de speciale gierzwaluwneststenen.

Tenslotte blijven Wilfried en ik actief in het benaderen van aannemers, architecten, woningbouwverenigingen en particulieren om bestaande nestplaatsen te beschermen en waar mogelijk nieuwe nestgelegenheden te creëren.

Gierzwaluwen aan huis

Ook thuis probeer ik Gierzwaluwen aan woonruimte te helpen. Ik heb afgelopen voorjaar met wat hulp twee zelfgemaakte nestkasten onder de goot gehangen. Het kan jaren duren voor Gierzwaluwen een nieuwe nestplaats ontdekken en in gebruik nemen. Om dit proces mogelijk iets te versnellen kan geprobeerd worden met gierzwaluwgeluiden

overvliegende vogels aan te trekken. Gierzwaluwen reageren sterk op geluid, zowel reeds nestelende als zoekende vogels. Met wat geluk worden die zoekende vogels aangetrokken die zo de nestplaats ontdekken.

Ik heb zelf ook op deze manier geprobeerd Gierzwaluwen te laten weten dat er twee woningen beschikbaar zijn. Eén van de nestkasten is voorzien van een ingebouwde hoge tonen luidspreker. Hiermee heb ik geluiden van Gierzwaluwen afgespeeld daarmee al meteen het eerste seizoen aandacht van overvliegende Gierzwaluwen getrokken. Er zijn bij mijn weten nog geen vogels ingevlogen, maar er heeft al wel een Gierzwaluw aan de muur gehangen, iets onder de nestkasten. Maar alleen al het op enkele meters afstand van het raam langs vliegen van roepende Gierzwaluwen maakt het lokken een spannende bezigheid die hoop geeft voor de toekomst.

Zoals gezegd zijn er verschillende mogelijkheden om Gierzwaluwen van nestruimte te voorzien; nestkasten, inbouwneststenen en speciale dakpannen. Mocht u willen proberen eens een héél andere soort dan de Koolmees onderdak te bieden, heeft u een hoge muur of sterk hellend dak dat niet op het zuiden gericht is, én een lange adem, neem dan gerust contact met mij op voor advies.

Literatuur

CHANTLER, P. & DRIESSENS, G. 2000 *Swifts, A Guide to the Swifts and Treeswifts of the World, second edition*, Pica Press, Mountfield, East Sussex.

MULLARNEY, K., SVENSSON, L., ZETTERSTRÖM, D. & GRANT, P.J. 2005 *ANWB Vogelgids van Europa*, Tirion, Baarn.

VERENIGING GIERZWALUWBESCHERMING NEDERLAND *BROCHURE 1, Algemene informatie over Gierzwaluwen*.

VERENIGING GIERZWALUWBESCHERMING NEDERLAND *BROCHURE 2, Inventarisatie van Gierzwaluwen*.



Foto 1: Het komvormig nestje van een Gierzwaluw. Foto: Jochen Kuhn



Foto 2: Dakrand met de geboorde ronde gaten. Foto: Jochen Kuhn



De Oude Waal was eind augustus 2008 een erg goede stek om te vertoeven. Er hingen veel leuke soorten rond. Het groepje van maximaal acht Kleine Zilverreigers was vrijwel altijd present. Er waren minimaal twee IJsvogels aanwezig die zich vaak fraai lieten bekijken. In de oeverbegroeiing zaten regelmatig trekkende zangers, zoals Rietzanger en karekieten en als topper de door Remco Wester ontdekte Waterrietzanger. Langs de oever zaten steltlopers als Watersnippen en Witgatten. De waterstand was vrij hoog (gelukkig) en er waren wat slikoevers die in trek waren bij Waterral, Blauwborst en kwikstaarten.

Vrijdag 22 augustus wilde ik hier weer eens graag gaan kijken. Het weer was echter bijzonder somber en er was regen voorspeld. Dan maar even snel 's ochtends een inspectie vóór de regen. In het westdeel van de Oude Waal lieten zich al twee IJsvogels bewonderen en enkele Witgatten, Oeverlopers en Watersnippen. Ook zaten hier enkele jonge Witte kwikstaarten, die ik meestal even een snelle blik gun. Snel door naar het eiland - naar de Kleine Zilverreigers – want het begon al te druppelen. In de bocht bij het eilandje zette ik mijn telescoop op en ik keek even vlug met de kijker naar de grijze kwikstaart beneden op het slik die in m'n gedachten met op blote oog al gedetermineerd was als Witte. Mmm, wel een vreemde koptekening, vooral de donkere wangvlek die geheel omzoomd was door een witte oog-, wang- en mondstreep.. Dat deed me wel wat denken aan een Citroenkwikstaart, een soort die ik verschillende keren in het Midden-Oosten en de rest van Azië had gezien. Daar moest ik met de scoop nog maar eens goed naar kijken! Toevallig had ik net een geleende digitale pocketcamera bij dus het kon geen kwaad wat plaatjes te maken door de scoop. De vogel bleef rustig scharrelen, maar net toen ik wilde gaan zitten, kwam een alarmerend groepje Boerenwaluwen langs waarop alles op het slik (er zaten nog meer kwikstaarten, Witte en Gele) alle kanten uit vloog. Had ik weer!! Na een half uur had ik de vreemde kwikstaart nog steeds

niet teruggevonden. Dan maar wat mensen bellen. Met meer ogen is het gemakkelijker zoeken. Bovendien had ik geen vogelboek bij en ik wilde weten wat de kenmerken waren voor een eventuele Citroenkwikstaart. Ik wist namelijk dat er wat instinkers waren in de vorm van afwijkende Gele Kwikstaarten. Ondertussen vroeg ik mij af wat ik nu eigenlijk had gezien. De koptekening en ook de witte vleugelstrepen vielen op (maar de laatste niet echt overdreven), maar ik had de vogel uiteindelijk maar seconden in de kijker gehad. Harvey die dichtbij woont was helaas al naar het Vogelfestival in de Oostvaardersplassen. Remco zat op het zweefvliegveld –waar weinig trek was- en hij had geen vogelboek bij, maar hij kwam er zo snel mogelijk aan. Bram Aarts bleek thuis aan het werk te zijn en hij had een hele boekenkast tot zijn beschikking. Hij somde wat uitsluitende kenmerken op: grijze bovendelen (check), lichtomrande donkere oorstreek met lichtere basis (check), geheel donkere snavel (check) en vooral ook een lichte teugel (helaas, geen check), maar dat laatste was moeilijk te zien. Ook de roep zou opvallend moeten zijn, maar dat had ie nog niet gedaan. Ook al had ik de vogel zo kort gezien, dit leek toch echt op een eerste winterkleed Citroenkwikstaart! Ik begon nu echt zenuwachtig te worden, maar de vogel was gevlogen en wat meer harde kenmerken zouden wel prettig zijn om de waarneming met enige basis de wereld in te sturen.

Inmiddels arriveerden er mensen: eerst Bram Ubels, later Remco Wester, Erik van Winden, Paul Gnodde, wat SOVONners, Jos van Oostveen en Hennie Reijnen. Pas om 13u, twee en een half uur na de ontdekking, ziet Erik de vogel aan de overkant langs het schiereiland op een takje zitten dicht tussen de lisdodde-oever. Mmm, zo op afstand lijkt de wangtekening die ik toch zo duidelijk dacht te zien een stuk onduidelijker. Maar ja het is wel dé vogel. Na korte tijd vliegt de kwikstaart op richting waar wij zitten en landt in de 'driehoek' – de lisdodde/ruigtebegroeiing voor aan de dijk in de bocht. Weer duurt het lang. Na een dik uur vliegt de vogel hieruit op (ondertussen hadden we hier al vele Gele kwikstaarten gezien) en dan roept ie ook. Buiten de opvallende 'sjriep'roep valt ook het flinke Grote Gele Kwikstaart postuur op en de grijze rug en twee enorm dikke, witte vleugelstrepen die contrasteren met de zwarte vleugilveren: ja, het is echt een Citroenkwikstaart!

Wat later laat de kwikstaart zich eindelijk een tijdje lang goed, maar wel ver weg, bekijken op de punt van het schiereiland, samen met Gele en Witte Kwikstaarten in een plasje met watergentiaan. Om 16.00 uur ga ik hongerig naar huis (geen brood bij) om de vogel wereldkundig te maken. Ondertussen is het flink gaan regenen, dus het is wel mooi geweest. Remco belt later dat hij ondanks de regen de lichte teugel goed heeft gezien, dus het kan niet meer missen. 's Avonds wordt de determinatie bevestigd door enkele mensen die uit den lande zijn gekomen. Toch blijft de waarnemingsduur steeds kort.

De dagen erna blijft de Citroenkwikstaart gelukkig aanwezig en de vogel laat zich steeds beter en langer zien. Haar favoriete plek blijkt een verland stukje oever met lisdodde en

lage wilgjes te zijn onder aan de dijk net voorbij de bocht. De vogel blijft graag in de beschutting van de begroeiing. Toch slagen velen de vogel fraai te zien en te fotograferen want ze is in tegenstelling tot de aanwezige Witte en Gele Kwikstaarten niet echt schuw. De Citroenkwikstaart haalt zelfs Radio en TV Gelderland en de Telegraaf (tja komkommertijd...). Uiteindelijk blijft de vogel tot zeker 28 augustus aanwezig en meer dan 200 mensen hebben de vogel bij kunnen schrijven op hun lijstje. Toen werd het weer een beetje rustig op de dijk.

Inmiddels is de vogel ingediend bij het CDNA. Aanvaarding duurt altijd enige maanden, maar het leidt geen twijfel (gezien de goede foto's en het feit dat niemand de determinatie in twijfel heeft getrokken) dat de vogel aanvaard wordt als de 20^e (of 21^e) Citroenkwikstaart van Nederland, de tweede van Gelderland (de eerste was een eerste jaars mannetje in mei 1992 bij Wilp) en de eerste van het werkgebied.



Citroenkwikstaart, Oude Waal, 28 aug. 2008.

Foto: Menno Hornman



Hier volgt het verhaal van ZUE, in de vorm van een door Minne Feenstra bewerkte emailwisseling tussen Berend Voslamber (BV) en Minne Feenstra (MF). Berend is grauwe ganzenonderzoeker en werkzaam bij SOVON. Hij heeft ZUE geringd en van een halsband ('Z-UE') voorzien. Minne woont op De Rafter te Ubbergen. Gedurende de broedtijd was ZUE zijn buurvrouw.

19 april 2008

MF: Opmerkelijk! Net als in 2005 broedt er weer een Grauwe Gans in de bronvijver in de tuin van de villa Rozendal, aan de Rijksstraatweg te Ubbergen. Dit is op het terrein van onze burens, hoog en 'droog' op de stuwwal. Ze zit tussen de elzen op een eilandje in de vijver. Een chique plek: 's nachts baadt ze in een romantisch licht van vijverlampen. En wat denk je? Ze draagt een halsband! Een groene met witte letters. Ik heb een poging gedaan om deze af te lezen, maar dat valt nog niet mee. De vijver wordt voor de helft omsloten door ontoegankelijk bronnenbos. Een natte jungle. Een deel van het eiland wordt aan het zicht onttrokken door een ruisende fontein. Aan de kant van de villa bestaat de oever uit een strak gemaaid gazon. Zo'n gazon dat je in het glossy blad 'Landleven' ziet. Ik durf onze burens niet te vragen of ik naar de gans mag kijken, want stel dat ze niet van ganzen houden... Dan is ze misschien de klos en moet ze weg. Gelukkig is het nest vanuit de villa niet te zien. Het ligt mooi beschermt aan de boskant. Dus als ik de halsband wil aflezen moet dat vanuit het bronnenbos gebeuren, glurend tussen de bosjes door. Ik kan er niet te lang mee wachten, want de bladeren ontluiken dezer dagen snel. Nog even en ze valt helemaal weg in het groen.

PS: waarom in godsnaam voor groene halsbanden gekozen?

BV: Mooie waarneming! Als het je niet lukt, dan wil ik (eventueel samen met jou) wel een poging wagen. Het zou namelijk erg mooi zijn als we weten wie dit is!

21 april

MF: Het is gelukt! Ik heb een goed plekje tussen de bosjes gevonden. De auto's van de burens stonden niet bij het huis, dus de bewoners waren hopelijk niet thuis. Wel zwommen er twee ongeringde grauwe ganzen op de vijver, die er met een hoop kabaal vandoor gingen. Het licht was goed. Zij zat op het nest met de kop in de veren, maar haar oogje speurde waakzaam rond. De witte letters van de halsband blonken in de zon. En wie denk je dat het is? Het is ZUE. Wie is ZUE?

BV: Mooi dat het gelukt is! ZUE zit 's winters altijd wel ergens in de buurt van Persingen. Vaak zit ze aan de zuidkant van 't Meertje. Denk je dat het je ook nog lukt om te kijken hoeveel eieren er zijn? Als de verstoring te groot is, is het beter het niet te doen, maar als ze zo nu en dan toch al van het nest gaat kan het geen kwaad. Ben benieuwd of ik haar later nog ergens in de Ooijpolder met jongen tegenkom. Als dat gebeurt laat ik het je zeker weten.

22 april

MF: Het nest ligt op een eilandje. Dat zou betekenen dat ik er naar toe moet zwemmen. En het is pas april.... De verstoring zal groot zijn. De vogel zal helemaal naar de Ooijpolder moeten vluchten, want in de bossen en de tuinen op de stuwwal heeft zij niks te zoeken. Bovendien, zoals gezegd, wil ik de burens niet op de aanwezigheid van ZUE wijzen. Controleren van het nest ligt daarom niet in mijn bedoeling. Het nest is trouwens gedoemd te mislukken. Waar moeten de ganzen heen als de eieren uit zijn? Het gazon langs de vijver waarin ze broedt, biedt misschien voor korte tijd perspectief om te grazen, nog afgezien van wat de burens daarvan vinden. En wat hebben we hier niet aan predatoren? Katten, honden, vossen, steenmarters, bunzingen, haviken, buizerds, zwarte kraaien.... Stel dat ze naar de Ooijpolder willen. Ze moeten door de tuin, onder de hortensia's en rododendrons door, ergens een gat vinden in het Heras-hekwerk, de Kasteelselaan en de drukke Nieuwe Rijksweg (N325) oversteken en *last but not least* ook nog de doorgangsklep van een dassenraster leren bedienen. In 2005 heb ik ook geen jongen in de vijver gezien. Dom, dom, dom, ZUE!

8 mei

BV: Maar het is haar gelukt! Vanochtend liep ZUE met haar partner én 3 kuikens van ongeveer twee weken oud bij het Meertje ter hoogte van Persingen. Het lukt die ganzen dus toch om de Nieuwe Rijksweg en alle andere obstakels te passeren!

MF: Wat een geweldig nieuws! Dit had ik werkelijk niet verwacht. Zullen we de eerstvolgende keer beschuit met muisjes gaan eten? Stoere ZUE! Ik ga nog eens uitzoeken of er gaten in het dassenraster zitten. Hoe heeft ze dit geflikt? Het kan natuurlijk zijn dat ze om het raster heen gelopen zijn, in de richting van Nijmegen, maar dat is volgens mij wel een eind lopen. Of zouden de pullen er overheen kunnen springen? Die rasters zijn meer dan een meter hoog! Er zullen onderweg ook wel jongen gesneuveld zijn, denk je niet?

BV: Dat lopen lijkt me niet echt een probleem. Grauwe Ganzen kunnen in de eerste dagen al kilometers over land lopen als het moet. Daarbij is er wel direct een natuurlijke selectie. Maar ik heb ook wel eens een paartje gezien dat vanaf Persingen over land en door kleine slootjes naar de Oude Waal ging en daarbij alle drie jongen heelhuids overbracht. Ik vermoed dat als er meer jongen zijn, ze daarvan wel een deel verliezen. Hoe meer jongen er zijn, hoe moeilijker het is om ze te verdedigen tegen kraaien en dergelijke. Overigens is drie of vier jongen wel normaal als broedsucces. Grauwe Ganzen leggen meestal vier tot zes eieren, maar het gebeurt vaak dat niet alle eieren uitkomen. Ben benieuwd hoe het ZUE zal vergaan. En dat van die muisjes moeten we misschien inderdaad maar eens doen.

14 mei

BV: Gisteren heb ik ZUE weer gezien en wat blijkt? Ze heeft geen drie, maar zelfs vijf jongen! Blijkbaar zaten die vorige keer achter het talud te zonnen langs het Meertje, waardoor ik ze niet gezien heb.

MF: Veel muisjes eten dus!

25 mei

MF: Ik heb een reconstructie gemaakt van de route die de familie ZUE gelopen kan hebben. Vanaf de villavijver aan de Rijksstraatweg is ze met haar jongen heuvelafwaarts door de tuin gewandeld, over het Landleven-gazon en door de bosjes. Ik heb geen gat in het Heras-hekwerk kunnen vinden, maar kon dit ook niet helemaal afzoeken. Zeker is wel dat het hekwerk het hele terrein omsluit. Petje af, ZUE! Eenmaal uit deze gevangenis, is de familie van het steile talud van de aangrenzende kwelsloot getuimd. Vervolgens met vaart stroomafwaarts door het heldere bronwater. De sloot loopt dood aan de westkant van de Kasteelselaan, waar deze via een duiker onder de weg wordt doorgeleid. Na een moeizame klim tegen het steile talud heeft de familie ZUE het dorpshuis De Ubburch leren kennen, waar op dat moment hopelijk geen sport-, fanfare of -erger- schutterij-activiteit gaande was. Ze kunnen vervolgens het terrein van de Ubburch opgelopen zijn, maar zouden daar vastlopen op dassenrasters. Beter dus om de Ubburch heen, maar dan wel dicht langs de bewoonde wereld en vóór een woonhuis langs. De Kasteelselaan over, een vaste hondenuitlaatroute. En dan doemt de drukke

Nieuwe Rijksweg (N52) op, waar tegenwoordig 's morgens om 7 uur al een file rijdt. Eenmaal veilig aan de overkant, is het zaak niet rechts aan te houden: drie kilometer dassenraster voor de boeg. Links aanhouden is een absolute *must* maar loont dan wel al gauw. Het dassenraster eindigt hier namelijk. Door het oversteken van de bermsloot wordt het Zwanenbroekje bereikt. En via het Zwanenbroekje ben je al gauw bij het Meertje...

BV: Het is ongelooflijk waar die ganzen soms met hun jongen doorheen gaan. Zo'n drukke verkeersweg waar een file staat, daar loop je volgens mij zo doorheen met je jongen. Want je wilt natuurlijk naar het Meertje en dan is er niets dat je tegen kan houden.

8 juni

BV: Gisteren hebben we ZUE geheel onverwacht gevangen bij de kolk bij de Oude Waal. Toen we daar gingen vangen bleken er opeens meer vogels te zitten dan in al die weken ervoor. Eén van de families bleek die van ZUE. We hebben ook de partner en één van de jongen kunnen ringen. ZUE's partner, waarschijnlijk de vader van de vijf jongen, heeft de code KEX meegekregen. Het jong was nog te klein voor een halsband en heeft daarom alleen een gekleurde pootring met inscriptie KHE gekregen. Deze zal dus wel wat moeilijker te volgen zijn.

12 september

BV: Hier volgen de wetenswaardigheden over ZUE die we tot nu toe verzameld hebben. Op 18 juni 2004 hebben we haar voor het eerst gevangen bij de bovengenoemde kolk bij de Oude Waal. Uit een groepje van ongeveer 25 Grauwe ganzen vingen we een paar met 11 jongen. Ze was één van de jongen, kreeg een halsband om met de code ZUE. Elf jongen is overigens erg veel voor één familie. Uit waarnemingen aan nesten van geringde vogels blijkt dat families met meer dan negen jongen, een deel daarvan meestal *gekidnapt* hebben van andere ganzenparen. ZUE heeft dus mogelijk andere biologische ouders. Van dezelfde familie konden zes andere jongen tegelijk met ZUE geringd worden. Twee daarvan, ZRS en ZRT, zijn nog in leven. Net als hun zusje zitten ze vaak bij Persingen en dan vooral in de weilanden tussen het Meertje en de Nieuwe Rijksweg. ZRS en ZRT hebben tot nu toe niet gebroed. ZUE is dit voorjaar vier jaar geworden en dat is een mooie jonge leeftijd om met broeden te beginnen. De meeste vogels uit de Ooijpolder beginnen later of helemaal nooit met broeden.

ZUE's halsband is de laatste jaren vaak door vogelaars afgelezen en via de websites www.goosetrack.nl en www.geese.org doorgegeven. Het blijkt dat ze opmerkelijk honkvast is. Ze wordt veel gezien in de omgeving van Persingen. Daar is ze vooral in de winter te vinden langs het Meertje en langs de Persingensestraat. In de nazomer rust ze regelmatig met een grote groep soortgenoten op de zandplaat in de Erlecomse Waard.

Maar in haar jonge jaren heeft ze ook gereisd en wat van de wereld gezien. Op 12 oktober 2004 en 27 oktober 2006 is ze in plas 5 van de Kraaijenbergse Plassen (Noord-Brabant) gezien, door Kell Eradus. Op 31 juli 2006 zag Marcel Bingley ZUE op het water in het Koningsven bij Milsbeek (Noord-Limburg).

MF: Met dit artikel in de gerenommeerde Mourik is ZUE een beroemde gans geworden.

BV: De Mourik draagt zeker bij. ZUE heeft al in de krant gestaan; ze is op de lokale TV te zien geweest en haar portret is te vinden op de website www.henkbaron.nl. Tijdens de laatste vangactie afgelopen juni kwam Rozet-journalist Henk Baron namelijk langs. Daarna is het snel gegaan....

MF: We houden ZUE in de gaten. Hopelijk broedt ze volgend voorjaar weer in de bronvijver op de Ubbergse stuwwal.



Voor de tweede maal gevangen bij de kolk Oude Waal, 7 juni 2008
Foto: Henk Baron



Kasteelselaan, links de Nieuwe Rijksweg.

Foto: Minne Feenstra



Bronvijver Ubbergen, waar ZUE gebroed heeft.

Foto: Minne Feenstra.



ZUE met partner KEX en kroost, Erl. Wrd, 17 sept '08. Foto: B. Voslamber



Voor het vierde jaar op rij organiseert VWG Nijmegen een natuurfotowedstrijd. De wedstrijd is bedoeld om de natuur in en rondom Nijmegen letterlijk 'in the picture' te zetten en om (amateur)natuurfotografen uit de regio een podium te bieden om hun werk aan een breed publiek te tonen. De hoofdprijs bestaat uit eeuwige roem en natuurlijk de felbegeerde Gouden Bevertak. Deze wisseltrofee is momenteel in het bezit van Patrick Palmen die de wedstrijd vorig jaar won met de prachtige foto van een Groenpootruiter.

Meedoen staat voor iedereen open en deelname is eenvoudig. Alle natuurfoto's mogen worden ingezonden, mits deze in het afgelopen jaar zijn genomen (november 2007 tot en met december 2008) en wel binnen de grenzen van het werkgebied van de Vogelwerkgroep Nijmegen. Dit gebied omvat het Rijk van Nijmegen en het Land van Cuijk. Inzenden kan in de categorie 'Vogels' of in de vrije categorie (andere diergroepen, planten, landschappen en abstracte onderwerpen). De foto's moeten uiterlijk 31 januari 2009 digitaal worden ingestuurd naar de vogelwerkgroep. Kijk voor het mailadres en het volledige wedstrijdreglement op www.vogelwerkgroepnijmegen.nl.

De foto's zullen worden beoordeeld door het internetpubliek én door een vakjury. De beste 24 foto's worden professioneel afgedrukt door Foto Verweij Nijmegen en zullen vanaf maart 2009 worden geëxposeerd in het Natuurmuseum Nijmegen. De prijsuitreiking van de Gouden Bevertak zal plaatsvinden bij de opening van de expositie.



In de winter van 2006/2007 ben ik begonnen met het aflezen van geringde Kokmeeuwen op de Waalkade in Nijmegen. Dit deed ik niet echt vaak, nu nog steeds niet maar in de winter van 2007/2008 ben ik wel wat vaker gaan kijken en ik ben van plan deze winter zeker één keer per week te gaan kijken. Hier volgt een kort verslagje met de resultaten tot nu toe.

Ongeveer één procent van de in Nederland overwinterende Kokmeeuwen draagt een buitenlandse ring. Op de metalen ring staat een individuele code van 6 tot 8 cijfers/letters en de ringcentrale van het land van herkomst. Als je een mengsel van kaasresten en oud brood op de kade gooit, komen de Kokmeeuwen meteen aangevlogen en tot op een paar meter afstand om je heen zitten. Op de Waalkade kun je op deze manier al gauw een paar honderd meeuwen per keer bekijken op ringen. Met telescoop zijn de kleine inscripties op de ring te lezen. Het vereist echter wel wat ervaring om de ring rondom af te lezen en het lukt mij dan ook niet altijd.

In de winters van 2006/2007 en 2007/2008 ben ik weliswaar niet zo vaak gaan kijken maar heb toch ringen uit de volgende landen afgelezen: Nederland 2x (één ge(kleur)ringd in Arnhem en één ge(kleur)ringd in Kampen, beide door Frank Majoor), België 1x, Duitsland 1x, Litouwen 1x, Zweden 1x, Estland 1x en Polen 1x. Al deze ringen heb ik toen afgelezen in het haventje bij de Waalkade.

Deze winter ben ik voor het eerst gaan kijken op zes november en toen meteen drie dagen achter elkaar. In die dagen zaten er op twee plekken op de Waalkade geringde meeuwen uit de volgende landen: twee uit Zweden en één uit Polen, Wit-Rusland, Tsjechië, Duitsland, Finland.

Op acht november heb ik met Frank Majoor ook nog in de Lindenholt gekeken en hier zaten toen één Pool en twee Finnen.

Als je er even wat tijd insteekt zie je dat je toch al snel aardig wat ringen kunt aflezen.

Frank Majoor leest al jaren lang erg fanatiek meeuwen-ringen af door heel Nederland. Hieronder een tabel van zijn site met door hem afgelezen Kokmeeuwenringen om een idee te krijgen van waar de in Nederland overwinterende kokmeeuwen vandaan komen.

De tabel kan een vertekend beeld geven doordat er in het ene land veel meer Kokmeeuwen worden geringd dan in het andere land.

De in Nijmegen overwinterende Kokmeeuwen zullen vrijwel allemaal in het buitenland uit het ei zijn gekropen. De meeste broeden in de landen rond de Oostzee. Toch wel leuk om even te benadrukken dat de makke meeuw in de stad, die om je frietje komt schooieren, misschien al wel meer dan duizend kilometer heeft gevlogen.

Voor heel veel meer en uitgebreider onderzoek naar geringde en afgelezen Kokmeeuwen verwijs ik graag naar de nieuwe website van Frank Majoor, www.frankmajoor.nl

ringcentrale	individueen	waarnemingen
Arnhem	4857	37004
Bologna	1	1
Bratislava	8	23
Bruxelles	386	857
Budapest	2	3
Copenhagen	182	710
Gdansk	343	895
Helgoland	167	622
Helsinki	688	2106
Hiddensee	60	185
Kalo	13	49
Kaunas	461	1434
Lissabon	1	1
London	108	194
Madrid	3	3
Matsula	249	1006
Minsk	13	20
Moskwa	38	61
Olso	3	16
Paris	5	5
Praha	56	155
Riga	49	76
Sempach	7	8
Stavanger	22	126
Stockholm	566	1765
Totaal	8188	47325



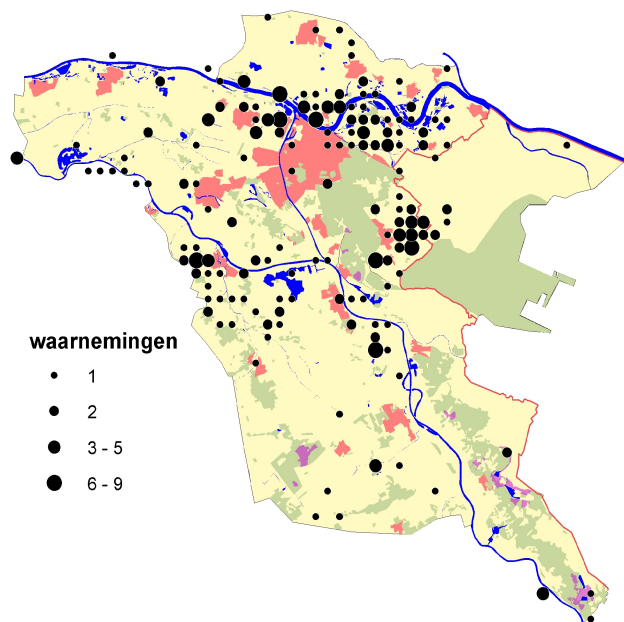
In de ALV van 2007 werd de Steenuil, na een interessante lezing van Frans Jacobs, als jaarsoort gekozen door de VWG Rijk van Nijmegen en omstreken. Als hoofddoel werd geformuleerd: een grondige inventarisatie van het voorkomen in ons werkgebied. Medio 2007 meldde ik in een tussenbalans in de Mourik dat één van de pijlers daarvan, namelijk het gecoördineerd uitpluizen van enkele 5-bij-5 kilometer hokken, niet kon worden gerealiseerd. 'Een gemiste kans', noemde Jan Jacobs het op de Mourik mailcirkel, en zo ervaar ik dat eigenlijk ook wel...

Gelukkig verschenen er wel stevige aantallen waarnemingen op waarneming.nl en belandde er af en toe ééntje in mijn postbus: daarvan hieronder een overzicht.

Trends

De Steenuil is een typische cultuurvolger met een voorliefde voor kleinschalig boerenland met knotwilgen en/of (hoogstam)fruitbomen; een ieder van ons zal dit uiltje wel eens waargenomen hebben rustend op het dak van een oud schuurtje, in de holte van een knotwilg of ergens roepend vanuit een boomgaard. Dit type habitat staat onder druk door toenemende bebouwing, het verdwijnen van 'rommelhoekjes' en uitbreiding van het wegnnet (dat ook meer verkeersslachtoffers veroorzaakt). Het aantal broedparen daalt de afgelopen 30, 40 jaar dan ook geleidelijk. In Vogels van de Ooypolder wordt voor 1976 het aantal broedparen in dat gebied op ongeveer 100 geschat en een stabiele populatie gemeld². Dit is een aantal dat nu, op basis van de gegevens van waarneming.nl, zeker niet gehaald zal worden.

Ruim 15 jaar later wordt in Vogels in het Land van Cuijk wel melding gemaakt van een achteruitgang³. De daarin genoemde circa 80 territoria in het Maasheggengebied en de ongeveer 30 rond de Kraaijenbergse Plassen betekenen (in 1985) dan een daling van ruim 30% over de laatste 10 jaar. Nu komen we, op basis van de ingevoerde waarnemingen in 2007, op aantallen van maximaal 10 voor beide gebieden. Deze aantallen zijn zeer zeker niet exact, maar wel illustratief!



Kaart 1. Steenuilwaarnemingen in 2007

een derde van de tot dan toe opgevoerde waarnemingen. Dit zal niet alleen te verklaren zijn vanuit het jaarsoort-effect: in 2008 zijn op moment van schrijven al zo'n 460 waarnemingen van Steenuilen ingevoerd en is daarmee in lijn met het snel stijgende aantal meldingen op waarneming.nl.

Deze waarnemingen hadden betrekking op 650 vogels, meestal op één exemplaar, maar ook vaak op paartjes (80x). Eén keer werden, vanuit Bergen, vijf Steenuilen gemeld. Nu zijn er een paar erg populaire uilen bij (denk daarbij alleen al aan de Steenuilen die Hennie Reijnen en Jolanda Wannet regelmatig wekken) en na het corrigeren voor overduidelijke dubbeltellingen komt het aantal dan ook uit op 280 exemplaren. De verspreiding van deze waarnemingen over ons werkgebied is te zien in kaart 1.

Niet geheel verrassend een concentratie rond noord- en zuidkant van de Waal; verder vallen de concentraties op in Groesbeek en omgeving en in het noordelijke deel van het Land van Cuijk (die natuurlijk zijn terug te voeren op de inspanningen van Jan en Kell). Witte vlekken zijn te vinden in het Land van Maas en Waal en het zuidelijke deel van het Land van Cuijk, mijn inziens mede te verklaren vanuit het feit dat deze delen van het

Een actuele illustratie van de impact van landschapsverandering in ons werkgebied op deze vogel is de Waalsprong, waarover in het artikel van Frans Jacobs in deze Mourik uitgebreide informatie is te vinden ⁵.

Landelijk gezien lijken de ontwikkelingen in ons werkgebied nog redelijk te zijn, maar 'desondanks komen uit deze regio's signalen omtrent gevoelige afname in de laatste decennia' ⁶.

De landelijke verdwijning van de soort als broedvogel is zeer sterk in het noorden (met name Drente) en westen (duinstreek).

Waarnemingen

Via waarneming.nl werden over 2007 maar liefst 538 waarnemingen ingevoerd. Dat was ruim meer dan het jaar ervoor (146) en in totaal ruim

werkgebied minder bezocht worden (het zou in dat verband eens aardig zijn een verspreidingskaartje van alle waarnemingen in ons werkgebied te maken!).

Territoria

Om tot een beeld te komen van de territoria van de Steenuil in ons werkgebied zijn de waarnemingen stuk voor stuk bekeken om te bepalen of er sprake was van een territorium. Daarbij is de extra informatie bij de waarneming, gedrag (roep) en waarneemperiode in ogenschouw genomen. Ook de zogenaamde fusie afstand is daarbij in acht genomen (meerdere waarnemingen binnen de fusieafstand –voor de Steenuil is dat 500 meter- worden geacht betrekking te hebben op één territorium, tenzij aanvullend bewijs

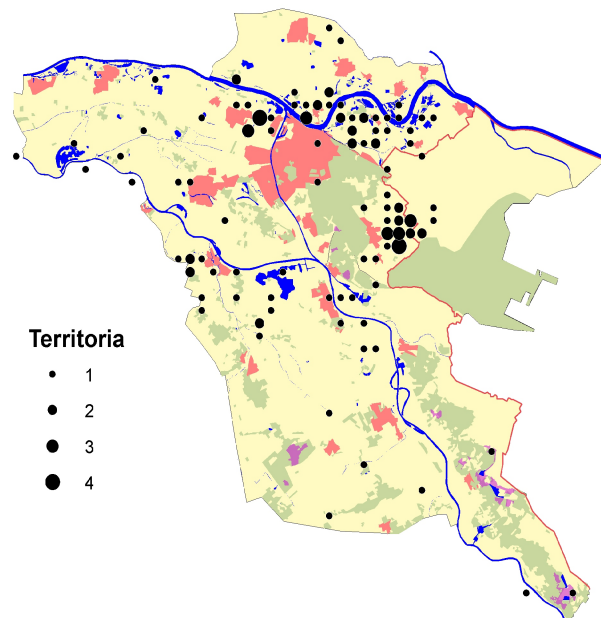
voor meerdere territoria kan worden geleverd). Beschouw de resultaten echter niet al te absoluut, maar als een indicatie: ik heb mezelf de nodige subjectiviteit gegund...

Een weerslag van de resultaten is te vinden in kaart 2.

Het totaal op die manier vastgestelde territoria bedraagt 126 en we zien een vergelijkbare verdeling als bij de waarnemingen in ons werkgebied (niet verrassend natuurlijk). Toch zijn er enkele opvallende zaken te ontdekken en ik zal daar hieronder per (deel)gebied op ingaan.

Rivierengebied (Waal)

In dit gebied hebben we de mogelijkheid een vergelijking te maken met de gedetailleerde territoriuminformatie die in het artikel over de Waalsprongcompensatie is te vinden⁵. In het gebied rond Oosterhout (west van de spoorlijn) kom ik bijvoorbeeld bij lange na niet aan de circa 20 territoria die Frans Jacobs daar heeft vastgesteld. Zelfs op basis van de waarnemingen (Kaart 1) is niet tot een zo verbreid voorkomen te concluderen. Ook ten oosten van de spoorlijn is dit verschil, hoewel minder, te constateren. Een grondig



Kaart 2. Ligging van de steenuilterritoria in 2007

opgebouwde gebiedskennis en methodische inventarisatie levert dus beduidend meer inzicht op over het daadwerkelijk voorkomen van Steenuilen in een gebied.

De Steenuil is nog steeds goed in de Ooijpolder vertegenwoordigd, maar niet –meer- in hoge dichtheden (max. 2 paar per km²). Overigens komen deze aantallen (ruim 20) dichter in buurt bij het door Frans Jacobs genoemde totaal voor de Ooijpolder (30 territoria). In de Beuningse Waarden zijn nog wel enkele kilometer-hokken met hoge concentraties te vinden, waaronder één met vier territoria, hetgeen heden ten dage als optimum wordt beschouwd⁴. Op basis van de waarnemingen in drukker bezochte en/of intensiever geïnventariseerde gebieden lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat de op het kaartje niet gevulde kilometerhokken in de directe omgeving van de Waal zeer waarschijnlijk toch wel één of enkele Steenuilterritoria zullen bevatten.

Groesbeek

In de streek ten oosten van Groesbeek voelt de Steenuil zich nog prima thuis. Op basis van de gegevens die door met name Jan Jacobs zijn ingevoerd, kom ik tot dichtheden van ruim twee territoria per km². Hier bevindt zich het tweede blok met vier territoria in ons werkgebied. Het landschap lijkt dan ook zeer aantrekkelijk: een aantal kleine kernen, met ook daarbuiten een redelijk intensieve bebouwing. Het gebied wordt niet doorsneden door drukke verkeersaders. Kortom: veel erven, die samen een mooi aaneengesloten biotoop vormen!

Land van Cuijk

Vooraf uit het noordelijke gedeelte van dit gebied kwamen de nodige waarnemingen. Op basis van de gehanteerde criteria konden die niet allemaal tot territorium worden geconverteerd, maar het aantal territoria lijkt me daarmee wel stevig onderschat.

Desalniettemin lijkt van een verdere achteruitgang sinds het verschijnen van 'Vogels in het Land van Cuijk' sprake te zijn (vergelijk daarvoor bijvoorbeeld figuur 3.17 uit deze publicatie met kaart 2 uit dit artikel); het is echter zeer onwaarschijnlijk dat de gebieden langs de westoever van de Maas vrijwel verlaten zijn. Waarschijnlijker is dat die gebieden gewoon minder bezocht worden.

Conclusies

In 2007 is via waarneming.nl een groot aantal waarnemingen van de Steenuil ontvangen. Hieruit werden 126 territoria gedestilleerd. Een vergelijking in een klein gebied (Waalprong) tussen de resultaten van onderhavig artikel én een grondige inventarisatie in het kader van compensatiemaatregelen⁵ toont aan dat de via waarneming.nl getelde Steenuilen (aantallen en voorkomens) zeer zeker niet volledig zijn.

Verder lijkt de in de literatuur gemelde achteruitgang van de soort zich ook en nog steeds in ons werkgebied te voltrekken alhoewel er nog steeds gebieden zijn te vinden waar deze soort goed gedijt. Enkele gebieden (Land van Maas en Waal; Maasoeveren tussen Cuijk en Vierlingsbeek) lijken sterk onderteld op basis van vergelijking met uit de literatuur beschikbare gegevens.

Dankwoord

Het aantal ingestuurde Steenuil-waarnemingen in 2007 is explosief gestegen ten opzichte van de jaren ervoor, zeker ook een gevolg van het 'waarneming.nl-effect', maar er is duidelijk ook meer ingevoerd vanwege onze oproepen. Allen heel hartelijk bedankt, met daarbij speciale dank aan Jan Jacobs, Kell Eradus, Hennie Reijnen, Jolanda Wannet en André Nagelhout, die gezamenlijk bijna de helft van de waarnemingen voor hun rekening namen.

Dank gaat zeker ook uit naar Peter Hoppenbrouwers en Erik van Winden, die, alsof ze mijn gevecht met de deadline goed aanvoelden, vrijwel steeds per kerende post excelbestandjes met waarnemingen en gebiedskaartjes (of alweer een nieuwe versie daarvan....) aanleverden.

Verdere dank verdient ook Yvonne Bloemena, die, namens het Natuurmuseum, de VWG een plekje tijdens de 'Nacht en Ontij' tentoonstelling verleende en de voorbereidingen ervoor in goede banen leidde. En Remco en Pauline krijgen een knipoog...

Literatuur

- ¹ BEERSMA P. EN W., A. VAN DEN BURG, 2007. Steenuilen. Roodbont Uitgeverij, Zutphen.
- ² BROUWER P., R. GORISSEN, W. HAGEMEIJER, W. HELMER, 1985. Vogels van de Ooypolder. Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken. O.M. van Hoorn, Nijmegen.
- ³ HENDRIKS R., M. HORNMAN, R. PAHLPLATZ, M. VAN DER WEIDE, 2001. Vogels in het Land van Cuijk. Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken, Nijmegen.
- ⁴ HUSTINGS F., J. VAN DER COELEN, B. VAN NOORDEN, R. SCHOLS, P. VOSKAMP, 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- ⁵ JACOBS, F., 2008. Compensatieplan voor de regio Lent. De Mourik 09 (1), *in concept gebruikt*
- ⁶ SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. KNNV, Leiden.



Steenuil in fruitboom.

Foto: Pauline van Marle



Veel mensen willen graag iets meer weten over vogels. Om in die behoefte te voorzien gaan de Vogelwerkgroep Nijmegen en het IVN Rijk van Nijmegen, evenals in 2007 en 2008, ook in 2009 weer een “vogelcursus voor beginners” verzorgen. De cursus is bedoeld voor iedereen die als beginnend vogelaar graag een handje geholpen wil worden. De cursus is zo opgezet dat de vogels van verschillende biotopen/landschappen in onze omgeving en van de verschillende seizoenen aan bod komen. De cursus begint in de winter (eind februari) en eindigt in het najaar (medio oktober) maar het zwaartepunt ligt in het voorjaar.

De cursus bestaat uit vijf lesavonden en vijf excursies. In het eerste deel van elke lesavond worden algemene zaken behandeld zoals verrekijkers, bouw van de vogel, gedrag, voortplanting, etc. In het tweede deel van de avond staat de herkenning van de vogels centraal. Er wordt minimaal een tiental vogels behandeld die voorkomen in het gebied waar de zaterdag daarop de excursie plaatsvindt. In het najaar staat de vogeltrek centraal.

De cursusavonden worden gehouden in Saturnus, het ruimtevaart- en sterrenkundecentrum aan de Krekelstraat 10 in Nijmegen. In 2009 gebeurt dat op donderdagavonden van 20.00 – 22.00 uur op de volgende data: 26 februari, 26 maart, 23 april, 28 mei en 16 oktober.

De excursies zijn van 09.30 – 12.30 uur, op zaterdag 28 februari, 28 maart, 25 april, 28 mei en 18 oktober 2009. *Data zijn onder voorbehoud.*

We gaan steeds naar een ander gebied: de Ooijpolder, Duivelsberg, Bemmelse waard en de Mulderskop. De kosten bedragen € 30.- ; er kunnen maximaal 30 personen aan deze cursus deelnemen.

Opgave bij Angela Mundi, email: angelamundi@dse.nl, of mobiel: 06-40475954.



De matige aantallen Grote Zilverreigers afgelopen periode werden prettig gecompenseerd door hun kleinere en/of gelepelde soortgenoten en flinke aantallen Ooievaars. En wie het juiste moment had uitgekozen om plaats te nemen op een trektelpost, kon genieten van duizelingwekkende aantallen mezen, op de vleugel gevolgd door hun haakgesnavelde verschalkers. De krenten in de pap waren dit keer klein, en hoewel dat meer slaat op de grootte van de soorten, was het genieten er zeker niet minder om!

DUIKERS TOT EENDEN Op Reinderslooi werden tussen 21 juni en 29 okt maximaal 38 **Geoorde Futen** geteld, op de laatste datum zwommen er nog twee. In de Hatertse Vennen verbleef een paar tot minimaal 15 juli. Een adult zomerkleed zwom 1 aug op de Leemput bij Milsbeek en alweer in winterkleed was de vogel van 31 aug op KBP-5. Zowel 17 als 29 okt verbleef er één op de Mookerplas. Indien aanvaard door het CDNA betekent de gefotografeerde adult winterkleed **Grote Aalscholver** van 13 okt bij KBP-plas 5 een nieuwe ondersoort voor ons werkgebied. Twee **Roerdampen** werden waargenomen in de Ooijpolder. Op 14 juni vloog er één op bij Tiengeboden en 29 juni één over de Groenlanden. Al roepend maakte 16 juni een **Kwak** 's nachts enkele rondjes boven de Groenlanden. Een juveniel werd 8 sept prachtig gefotografeerd op de vistrap bij het HD-gemaal in de Ooijpolder. De in de vorige rubriek genoemde geringde **Koereiger** op 6 juni in de Afferdense Waarden is mogelijk dezelfde dan die 15 juni werd gefotografeerd bij het Kleine Grindgat van Weurt en 24 juni opdook in een weiland bij KBP-5 en daar bleef tot 26 juni. De ringen wijzen op een herkomst vanachter tralies. Intrigerend is de waarneming van een overvliegend exemplaar 3 juli langs de Lingeplasjes. Een vrolijke zomer werd verzorgd door maximaal acht **Kleine Zilverreigers** die tot in oktober in de Ooijpolder rondhingen. Door een (in Engeland) gekleurringd exemplaar werd vastgesteld dat de vogels ook het Strandpark bij Ewijk bereikten, waar diverse keren meerdere vogels verpoosden. De vogels hadden een vaste slaappleats in een wilgenbosje op de Oude Waal. Op 10 juli verbleven er vier bij zandafgraving Teunissen bij Gennep, van 28 juli tot 13 sept maximaal twee op het

Nieuwe Heerenven en bij KBP-plas 4 verbleef er één van 8 tot 12 augustus. Zo verwend als we vorig jaar werden met de aantallen **Grote Zilverreigers**, zo 'karig' was het dit najaar. Waar zijn ze? Grotere aantallen werden voornamelijk in de Millingerwaard gezien, zoals 28 op zowel 11 als 23 okt. Op 20 sept stapten er 23 rond bij de Oude Waal. Op de slaappleaats in de Millingerhof werden er maximaal 48 geteld. Oktober was goed voor twee **Purperreigers** en wel op de 8^e een adult over de Gebrande Kamp en de 21^e een juveniel over de uiterwaarden bij Oeffelt. Vooral groepjes **Zwarte Ooievaars** trokken dit najaar over. Na enkelingen over Reinderslooi op 22 juni en 24 juli over de Ooijpolder, trok de eerste groep van vijf op 23 aug over de Gebrande Kamp. Naast twee adult over Millingen aan de Rijn op 31 aug werden zeven vogels eerst boven Oosterhout en later boven Nijmegen opgepikt. Over de tuin van een vogelaar in Nijmegen vlogen er 13 sept vier en langs de Gebrande Kamp werden er 15 sept wederom vijf doorgegeven. Naast vele meldingen van enkele, tweetallen of kleine groepjes **Ooievaars**, vallen de veertien op 13 juni bij Kekerdom en de tien op 14 juni bij de Oude Waal op. In augustus ging het goed los. Op 6 aug werd eerst een groep van dertien gezien bij De Horst, een dag later streken er ongeveer 100 neer in een wei langs de Schoenaker bij Beuningen, waarvan een groot deel er de volgende dag nog steeds zat. Op 8 aug werden er hier nog 41 geteld. Eveneens 7 aug cirkelden er 47 boven de Kaliwaal en grote kans dat de 43, iets later boven het SOVON-kantoor dezelfde groep is. De groep van 23 op 29 aug boven het SOVONkantoor zou dezelfde kunnen zijn dan die later over Molenhoek vloog. Op 9 sept cirkelden er 40 over het Maldens Vlak en 10 sept werden waarschijnlijk dezelfde 25 vogels boven zowel Lent als Wijchen gezien. Over Weurt trokken 11 sept er elf en twaalf zuidwaarts. Het aantal **Lepelaars** in de Ooijpolder steeg tot een recordhoogte van 54 op



Drie jonge Lepelaars, Oude Waal, okt 2008.

Foto: Harvey van Diek

25 aug in de Erlecomse Waard. Ook de Gebrande Kamp kreeg zes keer bezoek van doortrekkers, onder meer van vijftien op 29 sept. Bij de Kraaienbergse Plassen verbleven er tussen 24 aug en 7 sept maximaal acht. Late, maar nog niet de laatste bleek in november, vlogen 22 okt over de Oude Waal. Het aantal pleisterende **Knobbelzwanen** bij KBP-5 liep tussen 13 en 30 juli op tot 48. Bij Bijsterhuizen, Nijmegen werden 3 okt twee **Wilde Zwanen** gemeld. In de zomermaanden werden nog **Toendrarietganzen** gevonden. Op 20 juni verbleef er één in de uiterwaard bij Bemmelen en 11 aug een adult op zandafgraving Teunissen. Een tweetal zat 27 sept bij de Oude Waal en een dag later bij KBP-5. Vanaf 7 okt waren met de groep van 48 bij de Kaliwaal ook de wintergasten weer terug. Opmerkelijk zijn de acht **Kleine Rietganzen** in de Erlecomse Waard op 10 okt, een solitair vloog 25 okt over de Groenlanden. Grotere groepjes **Kolganzen** werden weer gemeld vanaf 27 sept, met 35 in de Gendtse Polder en 39 in de Millingerwaard. De eerste grotere groep van 210 zat 9 okt bij de Kaliwaal. Een **Dwerggans** van dubieus allooi liep 13 sept in de uiterwaarden bij Wellerlooi. Een adult had zich 30 okt aangesloten bij een groep Kolganzen en vloog over de Gebrande Kamp. Een zeer waarschijnlijke 'escape' **Sneeuwganzen** liep 17 aug tussen Grauwe en soepganzen bij Maasbommel. In de uiterwaarden bij Cuijk en bij de Gebrande Kamp liepen regelmatig behoorlijke aantallen **Grote Canadese Ganzen**. Zo werden 22 okt er 390 geteld bij de Gebrande Kamp. Flinke aantallen **Brandganzen** zaten 23 juni bij Bergen (98), 20 juli bij Winssen (38), 24 juli bij de Kraaienbergse Plassen (20) en 19 sept bij Katwijk (95). Liefst 650 werden 11 okt op Reinderslooi geteld, een dag later waren dit er liefst 1050. Een van een kwekersring voorziene **Roodhalsganzen** werd zowel 15 als 25 sept bij Weurt gezien. Tussen 23 juni en 29 okt schommelde het aantal **Casarca's** op de Hamert tussen de één en vijf (9 sept). Andere werden gezien op 23 juni in de uiterwaarden bij Bergen, van 21 juli tot 1 okt op KBP-5 en op 25 en 30 aug twee in de Waalstrang bij Lent. Op 26 aug vloog er één mee met 22 Aalscholvers over het Maldens Vlak, op 30 aug bij de Oude Waal en op 20 sept bij Leuth, Ooijpolder en 29 okt zaten er twee bij Tuindorp. De hoogste concentratie **Bergeenden**, 30, zat 11 juni in de Erlecomse Waard. Een jong verbleef van 6 tot 23 okt bij de Kaliwaal en was daarmee de laatste dit seizoen. Naast zomerwaarnemingen van tweetallen of solitaire vogels op een aantal plekken langs de Waal, werd met drie **Smienten** op 3 sept bij de Erlecomse Waard de terugkeer ingeluid. Op 11 sept waren de aantallen in de Ambtswaard bij Bemmelen opgelopen tot 130 en 13 sept in de Erlecomse Waard tot 185. Op 24 sept werd hier een afwijkende Smient gefotografeerd. Het is opmerkelijk rustig wat **Pijlstaarten** betreft. Een eclipskleed man zat 13 sept en 13 okt op KBP-5. Een ander zat 20 sept bij de Oude Waal. Bij de Lingeplasjes bij Karbrug verbleef er 19 okt één, zes zaten 23 okt in de Millingerwaard en een man dobberde 29 okt in de Erlecomse Waard. Op 14 juni hing een groep van vijftien **Zomertalingen** rond bij de Oude Waal. Dit aantal werd verbeterd op 13 juli tot 21, waarna 28 juli er nog eens 19 werden geteld. In de Millingerwaard zaten

er 7 aug dertien en de laatste vijftien zwommen 9 aug bij de Oude Waal. Laatste Zomertalingen zaten 27 sept op de Hamert en bij de Oude Waal (twee). Een hele late werd 11 okt gezien op de Kuilen bij Langenboom. Deze afwijkende vogel zou ook goed een 'escape' soort kunnen zijn. Op KBP-5 werden 16 aug drie eclipskleed mannetjes **Krooneend** ontdekt, twee ervan bleven hangen tot 21 aug. Op zeven locaties werden afgelopen zomer al dan niet groepjes **Tafeleenden** gemeld. Een naar begrippen 'supergroep' van 51 zat 24 sept op KBP-5. Leuke ontdekking is de subadult man **Eider** op 12 okt in de Loonse Waard bij Wijchen. Helaas was deze de volgende dag 'verdwenen', maar dook die hier vanaf 30 okt weer op. De eerste **Brilduiker** zwom 12 okt op het Leukermeer, pas op 23 okt gevolgd door een vrouwtje op zowel Reinderslooi als in de Millingerwaard. Verrassend is het opduiken van een vrouwtje **Grote Zaagbek** 21 juni op Reinderslooi.

SPERWERS TOT PLEVIEREN **Wespendieven** trokken in grotere aantallen door op 24 en 31 aug over de Hamert (35 en 92), over Maldens Vlak op 1 sept (34) en 13 sept over de Gebrande Kamp (31). De laatste trokken 18 sept over het Maldens Vlak en 20 sept naar noordoost over Nijmegen. Bijna alle **Zwarte Wouw** waarnemingen tussen 11 juni en 24 juli komen uit de Ooijpolder, inclusief het Duitse deel, en hebben zeer waarschijnlijk betrekking op het Duitse broedpaar. Overige waarnemingen werden verricht op 11 juni bij Boxmeer, 6 juli bij Neerbosch, Nijmegen en 11 juli bij Weurt. Tussen 31 aug en 25 okt trokken tien **Rode Wouwen** over de Hamert, waaronder drie op 14 sept. Twee volgden elkaar op iets meer dan staartlengte op 13 sept over het Maldens Vlak. Daarnaast werden nog elf doortrekkers doorgegeven. Na eerder alleen snelle doortrekkers te hebben gehad, was de subadulte **Zeearend** op 23 en 24 sept in de Millingerwaard eindelijk weer eens 'iets' langer te bewonderen. 25 sept werd er één gekiekt op de Hamert en 26 sept kwam weer een melding uit de Millingerwaard. Niet onaardig waren de aantallen doortrekkende **Bruine Kiekendieven**. Op de Hamert overnachtten 31 aug niet alleen tien vogels, er vlogen er ook nog eens 16 langs. En is het aantal van 20 over Maldens Vlak op 11 sept al erg leuk, op 13 sept ging de Gebrande Kamp er overheen met 29 doortrekkers. De volgende dag was de Hamert nog eens goed voor 21 doortrekkers. Een vrouw **Blauwe Kiekendief** 30 aug op de Hamert is vroeg te noemen, maar de volgende dag vloog ook al een man langs Oploo. In de periode erna kwamen weer regelmatig meldingen van doortrekkers langs de bekende trektelposten. In aug en sept werden negen **Grauwe Kiekendieven** gemeld. Een juveniel trok 21 aug over de Hamert en over het Maldens Vlak werden ze 29 aug en 1 en 4 sept opgemerkt. Een adult man trok 7 sept over Maldens Vlak en toevallig trok dezelfde dag eveneens een adult man over de Hamert. De vrouw langs het Maldens Vlak op 11 sept zou dezelfde kunnen zijn als de juveniel langs de Gebrande Kamp op deze dag. Intrigerend is de melding van een rossig gemêleerde slanke kiekendief die 21 okt door de uiterwaarden van Oeffelt

trok. Er werden behoorlijk wat **Visarenden** opgemerkt, al dan niet pleisterend. Op de trektelposten werden de volgende totalen genoteerd: Gebrande Kamp (13), de Hamert (20) en Maldens Vlak (20). Dagmaxima waren zeven over de Gebrande Kamp op 13 sept, zeven over de Hamert op 14 sept en drie over het Maldens Vlak op 13 sept. De laatste vlogen 16 okt bij de Sint Jansberg en 17 okt bij Middelaar. September leverde nog twee doortrekkende **Roodpootvalken** op, een adult vrouw 10 sept over Nijmegen en een juveniel 16 sept over het SOVON-kantoor. Het eerste **Smelleken** voor het najaar jakkerde 26 aug over het Maldens Vlak en dezelfde dag bij Afferden. Van de posten kwamen de volgende totalen: Gebrande Kamp (18), de Hamert (18) en Maldens Vlak (23). Liefst 18 **Boomvalken** togen 1 sept zuidwaarts over het Maldens Vlak. Latertjes werden 17 okt opgemerkt bij de Oude Waal en 25 okt over het Circul in de Ooij. Gedurende zeven minuten werd 7 sept een grotere valk bekeken in de Oosterhoutse Waard, de waargenomen kenmerken wezen op een **Sakervalk**. Een 'enorm beest' werd 19 okt vanaf de Gebrande Kamp gezien. Hoewel ook in dit geval de herkomst niet te bepalen is, wezen ook ditmaal de kenmerken op een adulte Sakervalk. Vanaf aardig wat plekken werden **Slechtvalken** gemeld. Dat er ook enige doortrek is, bewezen de twee vogels over de Hamert op 26 okt. Een aantal families **Patrijs** op een vrij klein oppervlak bij Startwijk, Beugen leverde een leuk dagtotaal van 40 vogels op 31 okt op. Op zo'n tien locaties in ons werkgebied werden van juni tot in augustus roepende **Kwartels** gehoord. Nachtelijke doortrekkers riepen 29 juni over Nijmegen, 2 juli over de Kaliwaal, en 19 juli over Ubbergen. Na de laatste aandachtstrekker 4 aug op de Hamert, werden nog Kwartels gezien op 10 aug bij het Wellsche Meer op een gemaaid korenveld tussen Houtduiven en op 13 sept werd er één opgestoten op het ruige terrein bij Startwijk, Beugen. Een doodgemaaide **Waterral** lag 30 juni langs de dijk bij Tiengeboden in de Ooijpolder. Hoewel tijdens het broedseizoen geen **Porseleinhoentjes** werden gehoord, doken er toch nog twee op: 7 aug riep kortstondig een exemplaar bij Tiengeboden en een adult foerageerde 30 aug in de Millingerwaard. Ook afgelopen periode werden nog **Kwartelkoningen** gehoord. Roepende vogels verbleven bij de Kaliwaal, bij Doornenburg (21juni) en bij Boven-Leeuwen (tussen 26 en 28 juni maximaal drie). Op 14 en 31 juli en 1 aug riep een man in de Stadswaard in de Ooijpolder. Een slordige 250 **Meerkoeten** verbleven 19 sept op de Mookerplas. Slechts gehoord werd een onbekend aantal **Kraanvogels** op 26 sept over de Millingerwaard. Zes vogels trokken 17 okt over de Kekerdome Waard Op 31 okt kwamen een aantal leuke groepen door, zoals 250 en 125 over Nijmegen en 140 over de Hamert. Naast de vele waarnemingen is het aantal van 30 **Scholeksters** op het Nieuwe Heerenven op 24 juni vermeldenswaardig. Vanaf midden september kwamen alleen nog meldingen binnen van het Grote Grindgat bij Weurt, waar 15 okt voorlopig de laatste vogel zat. Nog slechts vier waarnemingen van de **Kluut** kwamen binnen. Op 23 juni stonden er twee in de Erlecomse Waard, op 28 juni nog één. Twee verbleven 17 juli bij de Kaliwaal en elf vogels maakten 9 aug een showrondje

boven KBP-plas 5 en vlogen daarna door. Naast een drietal waarnemingen van **Kleine Plevieren**, op 26 juni en 30 juni bij Beugen (beide tien) en 2 juli bij de Lingeplasjes, Karbrug, zaten de grotere aantallen vanaf 7 juli slechts alleen op het Nieuwe Heerenven. Met een maximum van 40 op 12 juli, werden ze hier tot 8 okt gezien. Van 20 juni tot 18 okt werden wisselende aantallen pleisterende en doortrekkende **Bontbekplevieren** op de Hamert gemeld. Het hoogste aantal, 16, werd 9 sept geteld. Enkelingen en tweetallen zaten op diverse plekken in de Ooijpolder, trokken over de Gebrande Kamp en zaten bij de Kraaijenbergse Plassen. Een vijftal zat 18 sept op het strandpark bij Slijk-Ewijk. Het handjevol waarnemingen van de **Morinelplevier** in ons werkgebied werd dit najaar aangevuld met drie nieuwe waarnemingen. Een juveniel trok 30 aug over de Hamert, twee juvenielen vlogen 12 sept eerst nog een half uurtje rond boven dezelfde locatie voor ze doortrokken en slechts gehoord werd een vogel op 22 sept langs de Gebrande Kamp. Een negental waarnemingen van **Goudplevieren** kwam binnen. Groepjes van drie werden 13 sept bij de Gebrande Kamp en 20 sept bij de Erlecomse Waard gezien. Enkelingen trokken over de Hamert op 21 en 27 sept, over de Millingerwaard op 27 sept, over de stuwwal bij Nijmegen op 14 okt, over Weurt op 17 okt, over de Hamert op 18 okt en één zat 19 okt bij de Kaliwaal. De **Zilverplevier** die 18 aug over de Hamert trok zou dezelfde kunnen zijn dan die ter plaatse werd gezien. Een adult zomerkleed trok 24 aug over het Maldens Vlak, andere ex vlogen 4 okt over de Hamert en 11 okt over de Gebrande Kamp.

STRANDLOPERS TOT LEEUWERIKEN Een adult zomerkleed **Kanoet** verbleef 4 en 6 aug op het Nieuwe Heerenven. Op tien data tussen 22 juli en 28 aug zaten solitaire **Kleine Strandlopers** op het Nieuwe Heerenven en op 14 sept nog eens drie. Bij KBP-5 zat 20 en 21 aug een juveniel en 11 sept vlogen er hier drie langs. In de Ooijpolder werden ze gezien op 16 sept bij de Erlecomse Waard, 17 sept in de strang bij de Bisonbaai, 23 sept in de Millingerwaard en 1 en 2 okt in de Millingerwaard. Opvallend bij de Ooijpoldervogel is dat vermoedelijk telkens dezelfde vogel optrok met twee Bonte Strandlopers. In het najaar werd slechts één **Temmincks Strandloper** gevonden en wel op 8 sept op het Nieuwe Heerenven. Tussen 22 juli en 14 sept werden op tien data twaalf **Krombekstrandlopers** gemeld op de Hamert. Vijf juvenielen liepen 2 sept bij de Oude Waal en één juveniel vergezelde twee 'Bontjes' 6 sept bij zandwinning Kraaienhof in de Ooijpolder. In de Bemmelse Polder zat er 20 en 21 sept één en de laatste vloog 6 okt roepend over de Gebrand Kamp. Er werden aardig wat **Bonte Strandlopers** gemeld, voornamelijk vanaf de Hamert en van beide zijden van de Waal in de Gelderse Poort. Grotere groepjes zaten 11 aug (acht) en 10 sept (zeven) op de Hamert, in de Erlecomse Waard op 27 sept (vijf) en wederom op de Hamert op 8 okt (twaalf). Laatste meldingen kwamen van de Kaliwaal op 25 okt en over de Hamert op 26 okt. Op de vier dagen tussen 18 en 22 sept zaten negen, twaalf en tweemaal elf **Kemphanen** op het Nieuwe

Heerenven. Bij de Kaliwaal verbleven van 10 tot 26 okt vermoedelijk telkens dezelfde twee vogels. Een koeienvlaai op een verder droog stuk was mogelijk voor het eerste **Bokje** 'nat genoeg' om 1 okt op de Gebrande Kamp bij te komen van een nachtelijke trekvlucht. Bij de Horst bij Groesbeek volgden 9 en 12 okt resp. de tweede en derde en vierde vogel. Bij Startwijk, Beugen werden er 25 okt twee opgestoten en dezelfde dag



Kemphaan, Oude Waal, 27 juli 2008.

Foto: Harvey van Diek

één bij de Horst. Hogere aantallen **Watersnippen** werden voornamelijk bij de Oude Waal bij elkaar gesprokkeld tussen 24 juli en 27 sept. Het hoogste aantal, 20, werd geteld op 24 juli en 30 aug. Bij Startwijk, Beugen werden er op 8 sept 19, op 22 sept elf en op 31 okt vijftien geteld. Tussen 14 juni en 14 juli bleven bij de Erlecomse Waard en de Kaliwaal de aantallen **Grutto's** schommelen tussen 15 en 40. Op 14 juni zaten er 41 in de Bemmelse Polder. De laatste verbleef in de Erlecomse Waard op 11 en 13 aug. Ook van de **Regenwulp** kwamen tussen 2 juli en 19 okt naar verhouding redelijk wat waarnemingen binnen, zo'n twintigtal, maar de aantallen kwamen niet boven de vijf per groepje uit. Een rijkelijk latertje trok 19 okt roepend over de Gebrande Kamp. De aantallen **Zwarte Ruiters** waren niet echt hoog, tussen 20 juni en 26 okt in totaal 25 meldingen, waarvan een redelijk deel dubbel geteld. Vanaf 9 sept hing waarschijnlijk telkens hetzelfde groepje van maximaal acht rond in de Millingerwaard en bij de Kaliwaal. Dit groepje werd steeds kleiner en de laatste hield het na 26 okt ook voor gezien bij de Kaliwaal. In de Bemmelse Polder werd 14 juni het opvallende aantal van 89 **Tureluurs** geteld, een dag later was dit aantal meer dan gehalveerd: er zaten er nu nog 38. Bij de Oude Waal werden de 14^e er 35 geteld. In augustus volgde nog een elftal waarnemingen

van voornamelijk solitaire vogels. Op 9 (twee) en 14 september (één) kwamen nog meldingen van de Hamert. Een latertje liep 23 okt in de Erlecomse Waard. Groepjes van minder dan vijf **Groenpootruiters** werden her en der gemeld, meer dan vijf zaten 6 juli bij de Kaliwaal (acht) en tussen 6 juli en 21 aug op de Hamert, met maximaal veertien op 17 en 18 aug. Van de vele **Witgatjes** noem ik alleen even de hoogste aantallen en dat waren er op 29 juni 27 op de Hamert en bij de Oude Waal 26 op 12 juli. Groepen van meer dan vijf **Bosruiters** zijn ook makkelijk te noemen: op 28 en 29 juli zes en zeven bij de Oude Waal, en op de Hamert zaten tussen 7 juli en 9 sept groepen met uitschieters naar 19 op 7 juli, 26 op 8 juli, 16 op 1 aug en vijftien op 8 aug. De laatste twee voor dit jaar zaten 14 sept op de Hamert. Ondanks dat het broedgeval nét buiten ons werkgebied plaatsvond, is de melding van vier juveniele **Oeverlopers** op 14 juni langs de Lingewal bij de Broekakkers op zijn plaats. Middenin het dorp Groesbeek liep 17 aug een vogel langs een plasje. Het hoogste aantal (vijftien) zat 3 sept langs de Oude Waal. Voorlopig de laatste melding kwam 25 okt uit de Bemmelse Polder. Een eerste zomer **Zwartkopmeeuw** liep 27 juni in een groepje Kokmeeuwen langs de Vogelenzangscheweg ten zuiden van Grave. Een juveniel dook 13 en 14 aug op bij de Kraaienbergse Plassen en een adult winterkleed vloog 14 aug langs de Gebrande Kamp. Vogels in tweede winterkleed trokken 21 aug over de Maas langs Cuijk en 23 aug langs de Gebrande Kamp. Zonder enig vervolg of ophef werd 4 okt een adult winterkleed **Ringsnavelmeeuw** doorgegeven in de Drutense Waarden. Dit zou de derde waarneming voor ons werkgebied zijn, twee eerdere gevallen werden niet beschreven. Tussen 24 juni en 13 aug werd regelmatig een meeuwenlaapplaats op de Kraaienbergse Plassen geteld. Dit leverde vaak honderden **Kleine Mantelmeeuwen** op. Een maximumaantal werd 21 juli bereikt met 1464 slapers. Op 13 aug overnachtten er nog eens 930. Op dezelfde slaapplaats doken ook **Geelpootmeeuwen** op, zoals 38 op 8 aug. Ook de Erlecomse Waard was goed voor deze soort, zoals 16 op 13 juli. Een exemplaar met een rode ring en witte tekens kon 24 juni bij de KBP helaas niet helemaal worden afgelezen. Veelal solitaire **Pontische Meeuwen** werden gemeld uit de Ooijpolder, langs de Gebrande Kamp en bij de KBP. Alleen op 21 juli en 14 aug werden er drie gezien op de slaapplaats op de KBP, eveneens drie zaten 12 aug op een slaapplaats bij zandwinning de Kraaienhof. In de Ooijpolder verbleven soms opmerkelijke aantallen **Grote Mantelmeeuwen**, zoals vijftien op 27 juli en dertien op 7 en 9 aug in de Erlecomse Waard. Bij het Grote Grindgat van Weurt zaten er acht op 10 aug. De broedende **Visdieven** van de Kraaienbergse Plassen foerageerden onder andere bij Grave, wat 1 aug een telling van vijftien juvenielen en 17 adulten opleverde. Elf foerageerden er 9 aug bij Bommel. Laatste vogels zaten 7 sept bij zandwinning Kraaienhof (twee), 11 sept bij Grave en 18 sept in de Loonse Waard. Een adult **Noordse Stern** passeerde 21 aug de trekteller op de Gebrande Kamp. De laatste **Zwarte Sterns** vlogen 9 en 10 sept bij de Kaliwaal en twee op 11 sept boven KBP-5. Zijn de aantallen

van 100 **Holenduiven** bij Cuijk op 25 aug, 117 op 5 sept bij Rijkevoort en 115 bij Beugen op 1 okt nog redelijk te noemen, het aantal van 410 langs de Wylerbaan bij Wyler is een supergroep te noemen. Leuk om te noemen is de waarneming van een leucistische **Houtduif** op o.a. 18 aug in Cuijk, de aantallen van 17000 (18okt), 34750 (25 okt), 29710 (26 okt) en 15000 (31 okt) over de Hamert zijn verbluffend. De laatste **Zomertortels** trokken 9 en 23 sept naar betere oorden over de Gebrande Kamp. Met de waarnemingen op 9 en 17 sept in de Hatertse Vennen en 24 sept in de Ambtswaard bij Bemmelen is het **Koekoek**seizoen voorbij. Om toch een keer de aantallen te noemen, hier een rijtje verkeersslachtoffers onder de uilen. **Kerkuilen** werden gevonden op 14 juli langs de N33 bij Bergharen, op 22 aug langs de A73 bij Nijmegen en op 22 sept langs de A73 bij Cuijk. **Stenuilen** werden gevonden op 18 juni bij Horst, op 28 juni bij Oeffelt en op 29 juli bij Haps. Vermoedelijke dezelfde **Ransuil** welke in oktober meerdere keren bij de Oude Waal werd gezien, werd 23 okt dood langs de Ooijse Bandijk gevonden. Een jagende **Velduil** werd 14 okt bekeken op de Hamert. Een mannetje **Nachtzwaluw** voer-



Nachtzwaluw, ratelende man, Bergerheide, 24 juli 2008.

Foto: Harvey van Diek

de 12 en 15 aug de laatste rateltjes uit op de Mulderskop wat betreft deze soort. Leuke aantallen **Gierzwaluwen** trokken weg in juli, zoals de 1335 op 17 en 1630 op 19 juli over de Gebrande Kamp. De laatste werden gezien op 18 sept over Weurt en 7 okt over de Gebrande Kamp. Een groot formaat gierzwaluw met duidelijk witte buikvlek werd 30 juni boven Weurt gedetermineerd als **Alpengierzwaluw**. Deze spectaculaire soort werd twee keer gezien tussen een groep Gierzwaluwen. Dit is de derde waarneming in ons werkgebied. Uit de enorme rij **IJsvogel**waarnemingen is de doortrekker op 22 aug over

het zweefvliegveld Maldens Vlak en de nieuwe tuinsoort voor de heemtuin in Malden op 18 okt het vermelden waard. Lokale vogel of vroege doortrekker? Die vraag werd gesteld bij de **Draaihals** 11 aug op de Hamert. Andere vogels werden gemeld in een tuin in Nijmegen op 31 aug, in een tomatenkas in Nijmegen op 3 sept in Nijmegen en op het Maldens Vlak op 8 sept. Leuk om te melden is de zuidwestelijk doortrekkende **Zwarte Specht** 25 aug over het dorp Haps. Een **Middelste Bonte Specht** werd 17 juli en 31 okt gezien op de Wylerberg. Een groep van rond de 20 **Boomleeuweriken** pleisterde van 16 aug tot zeker 20 sept op het Maldens Vlak. In de afgelopen periode werden tot 31 okt in totaal 425 doortrekkers geteld over de Gebrande Kamp. Over het Maldens Vlak waren dit er 505 en over de Hamert 281.

ZWALUWEN TOT KRAAIEN De laatste **Oeverzwaluwen** vlogen 21 sept over het Maldens Vlak (drie), 23 sept over de Millingerwaard (drie) en 4 okt langs de Oude Waal. Kwamen op 10 en 11 sept al leuke aantallen **Boerenzwaluwen** langs de Gebrande Kamp (1089 en 2263) en over het Maldens Vlak op de 11^e (3000), 12 sept kon de Gebrande Kamp er 4767 optellen. De laatsten vlogen 17 okt over het Maldens Vlak en 18 okt over de Hamert. Een trektelling op de Hamert 20 aug leverde een stroom van 6650 **Huiszwaluwen** op. De Gebrande Kamp deed het 7 sept met 1859 nog eens dunnetjes over. De laatsten kwamen langs bij de Gebrande Kamp op 3 (twee), 7 (drie) en 8 okt (één). De trekteller op de Hamert werd op de ochtend van 4 okt aangenaam verrast door een passerende **Grote Pieper**. Met de waarneming van een **Duinpieper** op 21 aug over de Hamert werd een leuk najaar voor deze soort ingezet. Op 30 aug riep er één over de Mookerheide, een dag later trokken er liefst vier langs de Hamert. Maldens Vlak leverde 5 sept weer een vogel en 7 sept werden doortrekkers gezien bij het Maldens Vlak, over de Hamert (drie) in en de Oosterhoutse uiterwaard. Terwijl de Gebrande Kamp het op 9 sept met één vogel moest doen, noteerde Maldens Vlak er twee en de volgende dag nog eens één. Op 12 sept konden er weer twee bij zowel de Hamert als het Maldens Vlak worden genoteerd en 13 sept deed er één de uiterwaarden bij Wellerlooij aan. De Hamert mocht er 14 sept weer één noteren en de Gebrande Kamp sloot het seizoen af met een doortrekker op 18 sept. Een aardig aantal van 191 **Boompiepers** vloog 12 sept over de Hamert. Laatste exemplaren werden gehoord over de Gebrande Kamp op 10 okt en een latertje werd 23 okt over de Bergerheide gemeld. Een nieuw telpostdagrecord van 3107 **Graspieters** werd 3 okt weggezet op het Maldens Vlak. Op 7 okt werd dit aantal weggevlakt door 3494 passanten. Liefst vier **Roodkeelpiepers** werden doorgegeven. Op 25 en 27 sept vloog een vogel over de Hamert, op 27 sept werd het geluid opgenomen. Langs de Hogeweg ten noorden van Maashees werd 20 en 23 okt (mogelijk dezelfde) een vogel gehoord. De eerste **Waterpieper** voor het najaar werd 25 sept op de Hamert opgemerkt. Tot 31 okt werden hier in 22 trekkers genoteerd. Tussen 3 okt en 31 okt werden bij de Gebrande Kamp 87 passerende vogels opgemerkt. Ook uit de rest van

ons werkgebied worden vanaf 9 okt weer kleine groepjes gemeld. Een **Oeverpieper** vloog 24 sept laag roepend over de Ambtswaard in de Bemmelse Polder. 322 en 302 **Gele Kwikstaarten** trokken 7 en 10 sept langs de Gebrande Kamp. Opvallende latertjes vlogen 11 okt over de Gebrande Kamp en 19 okt over de Hamert. Een hele late juveniel verbleef 25 okt in de Millingerwaard. Een adult zomerkleed **Engelse Kwikstaart** foerageerde 8 sept kortstondig op een akker bij Startwijk, Beugen. Solitaire **Noordse Kwikstaarten** zaten 3 sept bij de Kraaijenbergse Plassen en 10 sept in de Loenense Buitenpolder. Spectaculair was de ontdekking van een eerste winter **Citroenkwikstaart** op 22 aug bij de Oude Waal in de Ooijpolder. Deze nieuwe soort voor ons werkgebied bleef tot 29 aug. Op deze dag werd gezien hoe de vogel hoog opvloog en richting Tiengeboden vertrok. Interessant is het zingende mannetje **Grote Gele Kwikstaart** op 18 juni bij Hertrak, Cuijk. Broedgevallen werden vastgesteld bij de Bruuk, bij het HD-gemaal in de Ooijpolder en bij het SOVONkantoor. Op 1 juli vloog er één in de vanwege ringonderzoek opgestelde netten bij het hetzelfde kantoor. De Gebrande Kamp tikte er aardig wat weg dit najaar, in totaal 63 werden er genoteerd. De telpost op de Hamert verwerkte 20 sept een dagtotaal van twaalf doortrekkers. Zijn de aantallen van 143 en 150 **Witte Kwikstaarten** op 7 en 8 okt over het Maldens Vlak al aardig, op de Hamert werden er 11 okt alleen al 369 genoteerd. Een leuk dagtotaal van 53 overvliegende **Heggenmussen** werd 9 sept weggezet op de Gebrande Kamp. In de laatste week van oktober leken de **Roodborsten** massaal binnen te komen. Zo werden 25 okt er minimaal 25 op de Paardenweide in de Ooijpolder geteld. Nadat de laatste zingende **Nachtegaal** 2 juli nog zijn best deed in de Ooijpolder, werd 9 sept een foeragerende vogel opgemerkt bij de Gebrande Kamp. Tussen 22 en 25 aug verbleven maximaal twee **Blauwborsten** in een klein moerasje langs de dijk bij de Oude Waal. Op 30 aug werd er één gevangen in de Ooijsche Graaf. **Zwarte Roodstaarten** zetten onder andere een overwinteringspoging in op het industrieterrein bij Wijchen, waar eind oktober nog regelmatig twee exemplaren werden gezien. Van 26 sept tot 8 okt pleisterde een eerste winter man **Gekraagde Roodstaart** bij de Gebrande Kamp, de laatste twee zaten 15 okt op de Gemeenteheide van Nieuw-Bergen. Zeer interessant was het verblijven van **Paapjes** in het Circul in de Ooijpolder in mei en begin juni, zoals het vrouwtje op 11 juni. De eerste najaarstrekkers waren 16 aug kort ter plaatse op de Hamert. Daarna volgde een stortvloed aan waarnemingen van al dan niet groepjes, zoals het aardige aantal van vijftien op 11 sept in de Stadswaard in de Ooijpolder.. Nadat zowel bij Beugen als in de Ooijpolder 28 sept nog een tweetal werd gezien, sloot de vogel van 3 okt op de Hamert het seizoen af. De kleine broedbolwerkjes van de **Roodborsttapuit** zorgden op 19 sept voor een leuk aantal van zeker tien op het Maldens Vlak en dertien op 1 okt in de Polder van Beek. De eerste twee **Tapuiten** voor het najaar zaten 9 juli bij Startwijk, Beugen, gevolgd door één op de Hamert op 14 juli. Leuk is de waarneming van een Tapuit vier hoog op een flat in Nijmegen op 29 aug. De laatste Tapuiten zaten bij zandwinning Kraaienhof in de

Ooijpolder op 23 okt en op 29 okt op het Maldens Vlak (twee). De eerste najaars **Beflijsters** trokken 3 okt over de Gebrande Kamp (twee) en het Maldens Vlak. Daarna zouden er over de trektelposten de volgende aantallen doorkomen: de Hamert (27), Gebrande Kamp (tien) en Maldens Vlak (40). Het laatste aantal werd onder andere bereikt door liefst 23 doortrekkers op 24 okt. Overige Beflijsters zaten 7 okt in de tuin van een vogelaar in Velp (NBr) en in de heemtuin van Malden, op 11 okt in Grave en in het Kranenburger Bach op 24 okt. Naast zomerwaarnemingen van de **Kramsvogel** op 23 juni bij de Duivelskolk bij Weurt en twee op de Hamert op 9 juli, trok de eerste vogel door over de Gebrande Kamp op 9 september. Zijn 952 en 750 **Zanglijsters** over respectievelijk Gebrande Kamp en Maldens Vlak op 8 okt al aardig, op 10 okt noteerde de Hamert er 1833. Over Maldens Vlak riep 19 sept de eerste **Koperwiek**, twee dagen later gevolgd door het tweede exemplaar. Hoogtepunten werden bereikt in okt met op de 15^e 2317 over de Hamert, 3535 op 18 okt over Maldens Vlak, en dezelfde dag 9500 over de Hamert. Op 31 okt werden er hier nog eens 6091 geteld. Op het Maldens Vlak was het wat slapjes wat betreft de aantallen **Grote Lijster**, hoger dan 48 op 21 juli kwam het niet. Bij het Wellsche Meer werden er 31 juli 38 geteld. Een goede ontdekking is de zingende **Graszanger** die vanaf 7 september op een onontgonnen bouwterrein bij Start-



Graszanger man, Beugen, 9 sept. 2008.

Foto: Harvey van Diek

wijk, Beugen verblijft. Vanaf 25 okt verblijft er zelfs een tweede. De laatste twee **Sprinkhaanzangers** werden 30 aug en 14 sept gevangen op de CES-locatie in de Ooijische Graaf. Helaas te kort aanwezig, maar spectaculair is de eerste winter **Water-**

rietzanger langs de dijk bij de Oude Waal in de Ooijpolder op de avond van 18 aug. Geduldig lisdoddenrandjes afkijken bij de Oude Waal in de Ooijpolder heeft een leuk aantal **Rietzangers** opgeleverd dit jaar. Zo werden ze waargenomen op 24 juli (twee), 27 juli (drie), 28 juli, in augustus op 19, 22, 25 en de 31^e (twee), en nog eens twee op 2 sept en één op 20 sept. Bij het strandpark van Slijk-Ewijk foerageerde er 21 aug één. Ook de ringvangsten op de CES-locatie in de Ooijsche Graaf waren aardig. Veelal eerste-kalenderjaar-vogels werden gevangen op 13 juli (twee), 24 aug (twee), 30 aug (zes) en 31 aug (zes). Een op 24 aug gevangen vogel droeg een Noorse ring. De laatste **Bosrietzangers** kwamen allemaal in de mistnetten van de CES terecht: acht vogels werden 24 aug geringd, drie op 30 aug en de laatste op 31 aug. De laatste gemelde **Kleine Karekiet** dit najaar zat 18 sept zingend in een maïsveld langs de Querdamm in de Ooijpolder. Bij de Oude Waal werden 31 aug en 2 sept (twee) foeragerende **Spotvogels** opgemerkt. Een late waarneming werd 21 sept verricht in de uiterwaarden bij Maashees. Naast vangsten van **Braamsluipers** op 30 aug (twee) en 31 aug in de Ooijsche Graaf, werd 8 sept nog een vogel waargenomen bij Startwijk, Beugen. De Gebrande Kamp leverde de laatste veldwaarnemingen op van een **Grasmus** op 10 en 11 sept, de allerlaatste vloog 14 sept de netten in van de CES-locatie in de Ooij. Na de vangst van twee **Tuinfluiters** 14 sept op de CES in de Ooij volgden nog waarnemingen langs de Querdamm op 27 sept en in de Ooijsche Graaf op 28 sept. Een vijvertje met wat struiken in het Goffertpark in Nijmegen blijkt een populaire stek voor enkele **Zwartkoppen**. Tot eind oktober werden hier met regelmaat tot vijf vogels gezien. Érg leuk is de roepende **Bladkoning** op 19 sept in een inmiddels roemruchte tuin bij Weurt. Van de ongeveer drie kwartier lang waargenomen vogel werd het geluid opgenomen. Helaas is later de tape verloren gegaan. De laatste waarnemingen van de **Fluiter** bestaan uit een paar met jongen op de Wylerberg op 8 juli en een onregelmatig zingend mannetje op dezelfde dag op een andere plek op deze locatie. Leuk om te melden zijn de aantallen doortrekkende **Tjiftjaf** op de Gebrande Kamp. Op 27 aug en 20 sept werden in beide gevallen 25 vogels 'bosjeshoppend' waargenomen. Eveneens op de Gebrande Kamp zat een **Fitis** en wel op 29 sept, een ander zat op het Maldens Vlak op 9 okt. De laatste **Grauwe Vliegenvangers** werden allen gevonden in mezengroepen en wel 6 sept op het Maldens Vlak, 24 sept in de Kekerdomse Waard en 6 okt in de wijk Winkelsteeg in Nijmegen. Een vrouw **Bonte Vliegenvanger** zat 10, 11 en 15 sept in de wijk Lindenholt in Nijmegen, een ander vrouwtje werd 14 sept gefotografeerd bij het HD-gemaal in de Ooijpolder. Langs de Hezelstraat in de Ooijpolder werden weer **Baardmannetjes** gezien en gehoord. Tussen 18 en 25 okt kwamen meldingen binnen, met een maximum van twaalf op 19 okt. Op de Hamert werden er twee op 31 okt in een



Witkoppige Staartmees, Millingerwaard, 4 okt. 2008.

Foto: Harvey van Diek

pitrusveldje bij het Pikmeeuwenwater gezien. Een aantal families **Staartmees** had blijkbaar al vroeg in het seizoen gevonden, getuige het aantal van 46 bij de Querdamm in de Ooijpolder. **Witkoppige Staartmezen** kwamen voorbij in de Staartjeswaard op 12 en 19 okt (twee). Op 23, 25 en 31 okt kwamen meldingen uit de Millingerwaard. Fietspompjes (**Zwarte Mezen**...) waagden ook de oversteek langs de telposten en werden genoteerd met 72 en 70 over het Maldens Vlak op 9 en 18 sept, 114, 161 en 175 over de Hamert op 12 sept en 10 en 11 okt. De Gebrande Kamp voegde 8 okt er 75 aan haar totalen toe. Buitensporig, zo zijn de aantallen doortrekkende **Pimpelmezen** te noemen in oktober langs de telposten. Nadat de Gebrande Kamp er 269 en Maldens Vlak 150 noteerde op 8 okt, ging de Hamert er subtiel overheen met 516 op 10 okt, 292 op 11 okt en 339 op 18 okt. Maldens Vlak zette 22 okt er nog eens 193 op papier. Tussen de Pimpels dwarrelden ook **Koolmezen** mee naar het zuiden: zo tikte de Hamert 10 okt er 255 weg, de volgende dag volgden er nog eens 176. Op de Wylerberg werd 22 juli de **Kortsnavelboomkruiper** weer eens zingend gehoord, op 28 en 31 okt werd een roepende en foeragerende vogel hier waargenomen. Intrigerend zijn de **Buidelmezen** op 29 juni in de Millingerwaard en een zingend exemplaar op 22 juli bij de Bisonbaai. Doortrekkers werden gehoord over de Gebrande Kamp op 26 juli en de Hamert op 11 okt. Twee **Wielewalen** trokken 11 aug over de Gebrande Kamp, een ander vloog 15 aug over de Hamert. Een juveniel **Grauwe Klauwier** scharrelde 27 sept zijn maaltje bij elkaar in een natuurontwikkelingsgebiedje bij Linden bij de Kraaienbergse Plassen. De eerste **Klapekster** voor het najaar zat 27 sept op de Mookerheide. Vervolgens werden langzaam ook de andere bekende gebieden weer bezet. Doortrekkers werden genoteerd

op de Hamert op 4 okt, 10 okt (twee), 15 okt en 18 okt (drie). Op 19 en 25 okt trok er één over de Gebrande Kamp en 22 okt over het Maldens Vlak. Op 18 okt verbleef een vogel in de uiterwaarden bij Well. In september en oktober werd een leuk blik **Gaaien** losgetrokken. Naast waarnemingen van grotere aantallen op vele plekken werden er 284 over de Gebrande Kamp, 408 over de Hamert en 645 over het Maldens Vlak geteld. Helaas pas de volgende dag kwam de melding van een voorbijvliegende **Notenkraker** op 23 okt langs de Zeelandsestraat in de Ooijpolder. De 'bekende' adulte **Noordse Kauw** bij het dorpje Wyler werd 20 juni nog gezien en was gepaard met een gewone Kauw. Van juni tot eind oktober werden de twee(?) **Raven** op diverse locaties gemeld tussen de Ooijpolder en zandafgraving Teunissen bij Milsbeek.

VINKEN TOT GORZEN Het 'getjub' van de **Vink** was in oktober op de trektelposten soms niet bij te houden. Werden er 4 okt 12700 genoteerd over de Hamert, een dag later trokken er 31027 over het Maldens Vlak (dagrecord) en de Gebrande Kamp (18390). Op 15 en 18 okt trokken er respectievelijk nog eens 14770 en 16500 over de Hamert. De eerste **Keep** trok 21 sept over de Gebrande Kamp, de volgende dag waren dit er hier drie. Daarna namen de aantallen toe en werden er o.a. 2100 geteld op 18 okt over de Hamert en 2722 over het Maldens Vlak op 23 okt. Eveneens niet onaardig waren de aantallen **Europese Kanaries**. De eerste van het najaar trok 11 sept over het Maldens Vlak. In totaal werden er hier drie genoteerd. Over de Hamert trokken er totaal vijf, met tweetallen op 10 en 18 okt en over de Gebrande Kamp drie. Andere doortrekkers werden gehoord op 15 sept bij het Grote Grindgat van Weurt, over de Bisonbaai op 4 okt, over Weurt op 15 okt, langs Vierlingsbeek op 20 okt en over de heemtuin van Malden op 22 okt. In de Afferdense en Deestse Waarden zaten 21 sept rond de 100 **Groenlingen**, één van de grotere gemelde groepen. Grotere groepen **Putters** zaten 20 aug in de Waalstrang bij Lent (150), bij de Gebrande Kamp op 24 aug (70) en bij de Cilieboer in de Ooijpolder op 24 sept (100). Vroege **Sijzen** werden gemeld op 2 en 17 aug in Nijmegen. Pas 12 sept kwam de volgende waarneming van twee over de Afferdense en Deestse Waarden. Op 13 sept trokken er veertien over de Gebrande Kamp. Een leuk aantal van 115 werd 8 okt genoteerd op het Maldens Vlak. Niet kneuterig waren de doortrekkende aantallen **Kneutjes**. Telpost Maldens Vlak mocht er in totaal 3464 noteren, waarbij het dagrecord van 606 op 7 okt op 10 okt alweer verpletterd werd door 656. Bij de waarneming van tien **Fraters** 8 okt op de Hamert zijn Kneutjes nog niet helemaal uitgesloten. Sommige kleden lijken erg op elkaar en kunnen voor verwarring zorgen. Duidelijker waren de minimaal twee roepend overvliegende vogels op 31 okt bij de Kaliwaal. De eerste **Barmsijs** spec. trok 19 sept over de Gebrande Kamp. Tot 31 okt werden er hier 20 genoteerd. Tussen 3 okt en 30 okt werden er 22 geteld op het Maldens Vlak en tussen 4 okt en 31 okt vlogen er 8 over de Hamert. In dezelfde periode werden nog zeven waarnemingen doorgegeven. Van juni tot in oktober werden groepjes

Kruisbekken gezien, maar vaak niet in grotere groepen dan rond de vijftien. Slechts op 4 okt werden er 31 over het Maldens Vlak gezien. Tweemaal werd een groepje van zes **Goudvinken** gemeld, 24 aug bij Milsbeek en 14 okt over de Hamert. Een **Noordse Goudvink** van de trompetvariant werd 19 okt gehoord in de bossen bij Ons Erf op de stuwwal van Nijmegen. Naast vele losse **Appelvinken** is het aantal van 29 op 7 okt over het Maldens Vlak het vermelden waard. De eerste **Ijsgors** voor dit najaar vloog 28 sept over het Maldens Vlak. Bij de Gebrande Kamp trok 13 okt er één langs en twee dagen later, de 15^e, vloog er één over De Hamert. Hier vloog er 18 okt weer eens over en 22 okt was het Maldens Vlak weer aan de beurt. Over De Hamert werd 26 okt de laatste gezien. In oktober werden tweemaal **Sneeuwgorzen** doorgegeven. Twee vogels vlogen 3 okt over het Maldens Vlak en 14 okt werd een vogel gefotografeerd bij de Leemput van Milsbeek. Een ware traktatie waren dit jaar ook de **Ortolanen**. Op 9 aug trok er één over



Ortolaan 1e jaars man, vangst CES-locatie, Ooijsche Graaf, 31 aug. 2008.

Foto: Harvey van Diek

het Maldens Vlak. Op 30 aug trokken er twee over de Hamert, waarvan een eerstejaars kortstondig aan de grond kwam. Verbazend is de vangst van een eerste kalenderjaar man op 31 aug op de CES-locatie in de Ooij. Tussen 4 en 9 sept was er enig commotie over het aantal op het Maldens Vlak. In deze periode kon een vogel prachtig bekeken worden, maar het sterke vermoeden van twee exemplaren was aanwezig. Dit werd op 9 sept ook min of meer bevestigd toen er twee laag over de trektelpost vlogen. Er was zelfs sprake van een mogelijke derde. Ondertussen passeerde 7 sept zowel de Hamert als de Gebrande Kamp een vogel. De Hamert sloeg extra hard toe met drie exemplaren

op 12 sept, waaronder een juveniel die kort ter plaatse was. Op 28 sept trok de laatste over de Hamert. Noemenswaardige aantallen doortrekkende **Rietgors**, allen over de Hamert, werden geteld op 10 okt (474), 15 okt (232) en 18 okt (331).



Doe mee met het Jaar van de Visdief, kijk op www.sovon.nl.

Ontwerp: Elwin van der Kolk

Agenda VWG-activiteiten eerste kwartaal 2009

Januari 2009

Elke zondag is er een ganzenexcursie georganiseerd door het Natuurmuseum Nijmegen. Vertrek is om 12.30 uur, terugkomst rond 15.30 uur. Hiervoor moet men zich opgeven bij het museum en hieraan zijn kosten verbonden, telefoonnummer 024-3297070.

Vrijdag 16 januari 2009

Gezellige VWG-avond in het Dobbermanklooster (woonplek van Remco Wester). Opgave bij het bestuur op bestuur@vogelwerkgroepnijmegen.nl. Over de invulling van de avond wordt nog nagedacht en daarover wordt bericht via de site.

Februari 2009

Elke zondag is er een ganzenexcursie georganiseerd door het Natuurmuseum Nijmegen. Vertrek is om 12.30 uur, terugkomst rond 15.30 uur. Hiervoor moet men zich opgeven bij het museum en hieraan zijn kosten verbonden, telefoonnummer 024-3297070.

Zaterdag 7 februari 2009, dagexcursie Zeeland

Vertrek met de auto vanaf het Hollandsch-Duitsch gemaal om 07.00 uur. Verplicht opgeven bij Jan Hartog, jan.hartog@gmail.com

Maart 2009

Zaterdag 21 maart 2009, fietsexcursie Ooijpolder

Vertrek om 09.00 uur bij Hollandsch-Duitsch gemaal, terug rond 13.00 uur. Excursieleider Peter Hoppenbrouwers. Hiervoor kan men zich opgeven via 024-3234751 of info@vogelwerkgroepnijmegen.nl

Maandag 30 maart 2009, ALV Algemene Leden Vergadering VWG Nijmegen

Aanvang 20.00 uur in Wijkcentrum Burghardt in de Burghardt van de Berghstraat 114, Nijmegen.